

наша НІВА

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Вялікдзень

Аднойчы ў Понтыя Пілата, вэртыкальшчыка на пэнсіі, спытаў пра Ісуса Хрыста...

сторонка 2

**Аляксандар
Казулін**

«Мы ня сыдзем, пакуль не паабедаем».

сторонка 5

**Праект адбудовы
сталіцы**

ў эсэ Сяргея Абламейкі «Каханы горад».

сторонка 18

ПАКАЛЕНЬНЕ NEXT**Дакторачкі**

Дзесьць дзяўчук з IV курсу лячэбнага факультэту мэдyczынскага юніверсітэту дамагліся права навучацца па-беларуску. Адзіная беларускамоўная група ў мэдунівэрсытэце адказала на пытанні карэспандэнта «НН». Старонка 3.

ПАЛІТЫКА**Асоба адзінага кандыдата**

можа мець харызматычныя рысы, як у Грузіі, а можа быць чиста тэхнічнай, як у Сэрбіі. Артыкул Юр'я Хадыкі — сторонка 4.

ВЫТВОРЧАЯ ГІМНАСТЫКА**«Прыйшоў выканаша**
і апісаў чайнік»

«Прэссбол» сплаціў трышаць мільёнаў рублёў. Старонка 21.

ХРОНІКА**Груз Элькіна**

9000 асбонікай книгі С.Калінкінай і П.Шарамета «Выпадковы прэзыдэнт» у крамах для продажу канфіскату. Старонка 7.

ЛІТАРАТУРА**Чалавек на высіпе**

Валянцін Тарас перажыў свайго Левіяфана, нават больш — напісаў пра яго ўспаміны. Старонка 17.

АДАМ ГЛЁБУС**Адзінайа Радзіма**

Твае сябры ў далёкай старане Пра Беларусь маркотна пішуць верши і спадзяюцца, што ты ім паверыши, Ты не паверыши, ты ня верыш, не.

Яны ня выйшлі на астатні бой, Схаваліся, забяліся загінуць, У прычэмках пакінулі Радзіму. Мы засталіся, засталіся тут, з табой.

Краіна Беларусь, наш родны кут, Наш мілы край, адзінайа Радзіма, Мы вызвалім цібе альбо загінем, Мы назаўсёды застанемся тут.

Верши Адама Глёбуса — сторонка 20.

Дзень Радзімы

Зварот Івонкі Сурвіллы — сторонка 2. Калі Беларусь стане вольнай? Адказваюць Крысьціна Пучынская, Юры Пацюпа, Віктар Марціновіч, Уладзімер Арлоў, Сяргей Навумчык... Старонка 13. Тапаграфія БНР: экспурсію па Менску ладзіць Сяргей Харэўскі — сторонка 12. Ілжэпрэзыдэнты: невядомыя бачыны гісторыі БНР — сторонка 13. Успаміны Язэпа Сажыча — сторонка 15. Дошка, якая магла зъмяніць лёс краіны — сторонка 13. Галёпы — традыцыйная страва 25 сакавіка — сторонка 16. Дзень Волі: святочная афіша — сторонка 2.

ЮЛІЯ ДАРШКЕВІЧ

Захад апазыцыю любіць, толькі грошай не дае

Цікавасць да беларускіх праблем расце, палітыка запрашаюць у Вашынгтоны і Бэрліны. Пры гэтым ЗША выдзяляюць толькі 6,5 млн даляраў на дапамогу незалежным структурам Беларусі — столькі ж, сколькі Туркменістану. Арменія атрымлівае 70 млн даляраў.

Другая палова сакавіка стала ды палітыка часам замежных вандровак. Уладзімер Колас і Аляксандар Вайтовіч накіраваліся на перамовы ў Нямеччыну ды Францыю, а вілікія групы апазыцыйных дзеячаў — за акіян. У ЗША палиція на толькі палітыкі зь «Пляшёркі-плос» (Вінцук Вячорка, Людміла Гразнова, Сяргей Калякін, Анатоль Лябедзька), але й Павал Севярынец ды Мікола Статкевіч.

Палітыкі ўбачылі, што зацікаўленасць Беларусью вырасла ў шматкроць. Годам раней лунала ідэя наконт дэмакратyzацыі Беларусі з дапамогай Россіі, а пяпер пра гэта ў Вашынгтоне не было й гаворкі. А вось у ўкраінскіх сталіцах, кажа Уладзімер Колас, дырэктар Беларускага ліцэю, дагэтуль сур'ёзна абмяркоўваюць магчымасць выкарыстання расійскага фактару ў вырашэнні беларускага пытання.

Праўда, шікарасць да Беларусі за акіянам пакуль толькі адносная. Ёсьць такая прымаўка: «Бог сіроты любе, толькі долі не дае». Нешта падобнае назіраеца і ў адносінах Захаду з апазыцыяй. «На жаль, Беларусь не з'яўляецца замежнапалітычным прыярытэтам нумар адзін для ЗША», — сказаў Сяргей Калякін. Сёлета Злучаныя Штаты выдзяляюць толькі 6,5 млн даляраў на дапамогу незалежным структурам Беларусі — столькі ж, сколькі Туркменістану. Арменія, напрклад, атрымас 70 млн даляраў.

Усе выступу поўны цешыліся, што прадстаўнікі Польшчы ды краін Балты ў Эўропе звязаліся з праваднікамі беларускіх інтарсаў — іх дапамога адчувалася і ў Злучаных Штатах.

Працяг на старонцы 6.

Дакторачкі

Добра, калі доктар умее вяртаць здроўе на толькі лекамі, але і словам. Асабліва словам родным. Дзевяць здячайт з IV курсу лячэбнага факультету мэдычнага ўніверситету дамагліся права навучаца па-беларуску. «У Канстытуцыі напісаны, што мы маем такое право, і яны нічога ня зробяць». А вось хлопцам не стае съмеласці. Паслья заняткаў па нэўралёгіі ў адным з пакойчыкаў 9-й клінічнай бальніцы адзіная беларускамоўная група ў мэдуніверсітэце адказала на пытаныні карэспандэнта «НН».

«НН»: Вы адзіная беларускамоўная група ў мэдыцынскім універсітэце?

Наста Картэль: Пакуль што адзіная.

«НН»: А як вы знайшлі адну?

Наста Картэль: Пачалосі з таго, што мы разам з Алесяй Норкай зайшлі ў Таварыства беларускай мовы. Тады мы яшчэ былі першакурснікамі. У нас запыталіся, што не жадаем мы навучаца на беларускай мове. Мы нават ня ведалі, што такое магчыма. Але падумалі: чаму не? Нам далі ўзор заявы: «Мы, такія і такія, жадаем навучаца на беларускай мове, выкарыстоўваючы наша канстытуцыйнае право». Пачалі хадзіць па групах, зьбіраючы подпісы. Спачатку падпісалася 18 чалавек. Але паслья людзі з розных прычын начали адмалывацца — і група выйшла ўдвая меншую. На другім курсе пачалі змайсці па-беларуску. Як бачыце, ужо да чацвёртага давучыліся.

«НН»: Чаго сярод вас хлопцаў ніяма?

Алеся Норка: Вось такія ў нас хлопцы! Спачатку яны былі, а потым камусці съмеласці не хапілі, камусці мама не дазволіла.

«НН»: А ў вас не было ніякіх проблем у суязі з тым, што вы навучаетесь па-беларуску?

Алеся Норка: Мае башкі дык не адразу пра гэта даведаліся. Што да проблем з кіраўніцтвам... У Канстытуцыі напісаны, што мы маєм такое право, і яны нічога ня зробяць.

«НН»: А як да вас выкладчыкі ставілі?

Наста Картэль: Зблізлага. Бывае пачуўшы, што мы

па-беларуску размаўляем, пачынаючы казаць: «Я па-беларуску ня буду, давайце па-расейску».

Ці «праз тое, што я ня ўмее па-беларуску, давайце на нашай катэдры вы будзеце па-расейску змайсці». Здараеца і інакш.

Была ў нас адна выкладчыца, якая сама спачатку кепску размаўляла, але ўвесі час казала, што па-беларуску размаўляць трэба, запісала слова, прасіла, каб яе напраўлялі, гутарыла з намі. У яе нават малінкі ўласны слоўнік склаўся.

«НН»: Ці шмат у мэдуніверсітэце выкладчыкаў, якія чытаюць лекцыі ды видучы сэмінары па-беларуску?

Наста Картэль: Нéкалькі члавек. Але каб на адной катэдры было больш за аднаго беларускамоўнага выкладчыка — такога ні памятаю.

«НН»: Вам, мабыць, часта даводзіцца вынаходзіць новыя мэдычныя тэрміны?

Наста Картэль: Так, практика прывуче! Што мы там прыдумамі? «Брулявіна», напрыклад. У перакладзе на расейскую — «мочевина». Хаця насамрэч мы паслья зінайшлі навуковы адпаведнік — «карбамід». «Клягчатку» называлі «цаляўкаі». Некаторыя тэрміны запазычвалі з ангельскай, польскай моў. Слоўнік наставіў складалі, але ён пакуль у даволі хаатычнім стане.

«НН»: А кніжкі на беларускай мове ёсьць?

Вольга Базык: Ёсьць, але іх мала — ёсьць кніжкі, выдаўненыя яшчэ ў 1920-я гады тарашкевіцай. Мы іх выкарыстоўваем як кірынку тэрмінай. Сучасных кніжак мала. Слоўнік, мэтаўдыхікі...

баставалі з 1 сакавіка, спынілі страйк і вярнуліся на працоўныя месцы. Падстава — рагнінне ўладаў увесіці да 1 ліпеня маратрон на кантроль па выплате ПДВ. Таксама падпрымалінкі прынялі рагнінныя стварыцьці. Дзеля абароны грамадзянскіх і палітычных правоў.

Бандарэнку й Сасіма аштрафавалі

10 сутак арышту атрымалі Зміцер Бандарэнка і Мікіта Сасім. Іх затрымалі ўвечары ў сераду пасля акцыі ў падрэйку палітычнай на Кастрычніцкім пляцы сталіцы. Паводле пратаколу,

Юлія Дарыкевич

«НН»: А чаму вы вырашылі зрабіцца дактарамі? І ці вы задаволенія гэтым выбарам?

Наста Картэль: Я не задаволеная. На мяне паўльпівалі мае бацькі, а яшчэ тое, што пасля адзінай катэдры проста шкава паслухаць. Тут жа двайная пацеха: студэнты прыходзіць, а яшчэ я па-беларуску сюды вчыніла не пайшла ўчыніцца.

«НН»: Ці шмат у мэдуніверсітэце выкладчыкаў, якія чытаюць лекцыі ды видучы сэмінары па-беларуску?

Наста Картэль: Нéкалькі члавек. Але каб на адной катэдры было больш за аднаго беларускамоўнага выкладчыка — такога ні памятаю.

«НН»: Вам, мабыць, часта даводзіцца вынаходзіць новыя мэдычныя тэрміны?

Наста Картэль: Так, практика прывуче! Што мы там прыдумамі? «Брулявіна», напрыклад. У перакладзе на расейскую — «мочевина». Хаця насамрэч мы паслья зінайшлі навуковы адпаведнік — «карбамід». «Клягчатку» называлі «цаляўкаі». Некаторыя тэрміны запазычвалі з ангельскай, польскай моў. Слоўнік наставіў складалі, але ён пакуль у даволі хаатычнім стане.

«НН»: А кніжкі на беларускай мове ёсьць?

Вольга Базык: Ёсьць, але іх мала — ёсьць кніжкі, выдаўненыя яшчэ ў 1920-я гады тарашкевіцай. Мы іх выкарыстоўваем як кірынку тэрмінай. Сучасных кніжак мала. Слоўнік, мэтаўдыхікі...

баставалі з 1 сакавіка, спынілі страйк і вярнуліся на працоўныя месцы. Падстава — рагнінне ўладаў увесіці да 1 ліпеня маратрон на кантроль па выплате ПДВ. Таксама падпрымалінкі прынялі рагнінныя стварыцьці. Дзеля абароны грамадзянскіх і палітычных правоў.

Бандарэнку й Сасіма аштрафавалі

10 сутак арышту атрымалі Зміцер Бандарэнка і Мікіта Сасім. Іх затрымалі ўвечары ў сераду пасля акцыі ў падрэйку палітычнай на Кастрычніцкім пляцы сталіцы. Паводле пратоколу,

ўзвынікае.

Вольга Базык: Розная рэакцыя бывае — адзін пацьвент прымае гэта натуральна, другі — агрэсіўна, трэці — абыякава, чацвертаму проста шкава паслухаць. Тут жа двайная пацеха: студэнты прыходзіць, а яшчэ я па-беларуску размаўляюць!

«НН»: Што цяпер новага ў мэдуніверсітэце?

Наста Картэль: У нас вядома, што вадзіцца.

Касі Крот: Мянэ наадварот усе адгворвалі, а я ўсё роўна пайшла ў мэдуніверсітэт. Мне зайдзёды добра лавілася біялігія, і я на ведаю, дзе яшчэ лепей магдала б прымяняць свае веды.

«НН»: А калі ваш пацьвент размаўляе толькі па-расейску, што тады?

Наста Картэль: Звычайна хворыя нас разумеюць, нават рады, што мы па-беларуску гаворым.

Алеся Норка: Пацьвенты — яны ж звычайнія людзі, як гэта яны могуць не разумець беларускай мовы? Яны ўсё цудоўна разумеюць! Дай з хворым жа размаўляць сябе яшчэ не як з выкладчыкам — пытаешся, што балцік, якія скаргі. Гэта простыя, зразумелыя слова!

«НН»: А і прайда тое, што гаворань на тэлевізары, нібыта ў нас здаровая наць?

Алеся Норка: У нас? Здарова! Па тэлевізары шмат чаго гавораць!

Наста Картэль: Вось 9-я бальніца: вялізная, а поўна хворых, на калідорах ляжаць. Галоўныя прыблемы — альгагалізм, шчытападобная залоза праз Чарноўцы, сухоты праз нізкі ўзроўень жыцця.

«НН»: А вы ведаеце, куды

потым працаўніц пойдзене?

Наста Картэль: Не, я ні ведаю. Дзе хто трэба — туды я накіруюць.

Алеся Норка: У нас ва ўніверсітэце ціпер гатуюць (съм'яцца), дакладней, рыхтуюць спрэс лекараў агульнай практикі, каб пры разъмеркаванні накіруюць у апілаведніці: патрабуеца ў спіцылістах: патрабуеца ў пэўным раёне патоляганам — падзелеш працаўніц патоляганамам. Нас пыхаліягічна рыхтуюць да таго, што лекаў ніяма, абсталівання ніяма, умоў ніяма. Працуй як хошаш!

Гутарыў Алеся Курдыцкі

Для сапраўдных беларускіх хлошаў прызываючы сапраўдных беларускіх дзяячай: Рудзіч Алена, Лукашвіч Юлія, Картэль Наста, Базык Вольга, Касі Крот, Чугунова Вольга, Норка Алеся, Маскалёва Таня, Сокал Ірына.

• • • • •

Дык падпісайся!

Падпісны індэкс «Нашай Ніве» 63125. Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапкі «Белсаноўдрук».

Цана на месцы — 3820 рублёў на шапкі «Белсаноўдрук».

«Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень. Чытай сваё!

СЪЦІСЛА

баставалі з 1 сакавіка, спынілі страйк і вярнуліся на працоўныя месцы. Падстава — рагнінне ўладаў увесіці да 1 ліпеня маратрон на кантроль па выплате ПДВ. Таксама падпрымалінкі прынялі рагнінныя стварыцьці. Дзеля абароны грамадзянскіх і палітычных правоў.

Бандарэнку й Сасіма аштрафавалі

10 сутак арышту атрымалі Зміцер Бандарэнка і Мікіта Сасім. Іх затрымалі ўвечары ў сераду пасля акцыі ў падрэйку палітычнай на Кастрычніцкім пляцы сталіцы. Паводле пратоколу,

памежных войсках.

На новы час

Уnoch на наядзелю 27 сакавіка краіні вяртаецца на «летні» час. А другі стрэлкі траба перавесці на гадзіну наперад. Дзяржава мае ад гэтага эканамічную выгаду, артылікі ад гэтага пакутуюць. Вілікай Ноч памениліца на гадзіну. Не прасціце великодную имшы!

Клічка пакуль не пабачы

Беларускі баксэр Сяргей Ляховіч адмовіўся ад бою з Уладзімерам Клічком,

красавіка. Сяргей, які жыве за акіянам, яго мас дазволу на ўезд у ЗША і байдзіць, што амэрыканцы на пусыць яго нізкім. Беларусы пабачылі Клічка-мадодыага 21 траўня, калі ён з Русланам будзе вэсіль фінал «Эўрапачаньня» ў Кіеве.

Мінус два

На дэйве пазыцыі, на 66-е месцы, апсыціліся нацыянальная футбольная зборная Беларусі — 23 сакавіка ФФБ абародавала новы ройтынг-ліст. Першыя месцы трымася Бразылія, Польшча — 27-я, Украіна — 46-я, Латвія — адразу за намі.

Ці загляне сонца ў наша аконца?

Па Эўропе коціца другая хвала «аксамітных рэвалюцый». Сэрбія, Грузія, Украіна. Ці закране гэтая хвала Беларусь? Пытанье адкрытае. Адказ на яго патрабуе дакладнага аналізу таго, што адбываецца ўнутры і вакол краіны. Артыкул Юр'я Хадыкі.

Відавочна, што дэмакратычны рэвалюцыі канца 1980-х выразна адрозніваліся ад рэвалюций «другой хваль». Магутны парыў народных мас да свабоды практиктычна не супстракаў у краінах «сацыялістычнага лягера» арганізаванага супраціву старой камуністычнай намэнклятуры. Прычыны лёгкасці перамог дэмакратычных сіл у Чххі, Вугоршчыне, ГДР, Польшчы і краінах Балты ляжыць на паверхні. У нацыянальных элітах там заўжды існаваў моцны антыкамуністычны пласт. А кіруўныя рэжымы былі дыскрэдytаваныя як прыслужнікі каланізатораў.

У постсавецкіх краінах гэтыя фактарты былі выяўлены значна слабей. Таму і высыльваныне ўмоў для другой хваль «аксамітных рэвалюций» расцягнулася тут на 15 год. Затым ціпер ёсьць падставы гаварыць пра акалічнасці, якія патрабуюць для перамогі дэмакратычнага негвалтоўнага шляхам ва ўмоўх жорсткага супраціўлення посткамуністычных рэжыму. І ў Сэрбіі, і ў Грузіі, і ва Украіне дэмакратычныя сілы мелі легальнае прадстаўніцтва як у нацыянальных, так і ў мясцовых органах улады. У немалой ступені таму, што выбарчас закандаўства было змененася і ўключала прынцып прапарцыйнага прадстаўніцтва. Гэта спрыяла росту популіярнай партыі.

Па-другое, кіруўныя рэжымы на мелі поўнага кантроля над прыватным бізнесам. Таму апазыцыя валадала матэрыяльнай базай для агітацыі. У прыватнасці, мела доступ да агульнанацыянальных электронных СМІ.

Па-трэцie, рэвалюцыі не адбываўся спонтанна, але былі прывязаны да выбарчых кампаній. Непасрэдным штурмом звяўляўся даказаны падман выбараў. Нешматлікія радыкальныя молодзесвія арганізаціі адгырвалі ролю генэратораў масавых выступленій, у выніку якіх аўтарытарныя рэжымы шах сышодзілі ў нябыт.

Нарэшце, немалаважным фактам посыпеху была істотная замежная дапамога дэмакратычным сілам — як маральнае, так і матэрыяльнае. Паслучачам аўтарытарных рэжыму гэтая акалічнасць асабліва недаспадобна. Яны хуценьца забылі камуністычную практику падтрымкі «прагрэсіўных сіл» па ўсім съвеце і грашыма, і зброяй. Але, што больш дзіўна, гэтай падтрымкі часта саромеюцца ўрады дэмак-

НЕВІДУПРАВЛІВАНО

ратычных краін.

Падтрымка аднадумашаў ва ўмоўах злому съветападгайдынных канцепцій была агульнапрынятай практикай. Не былі б ахрышчаны славіне бяз значных капіталаўкладанняў з боку хрысьцянскай Бізантыі, дыя без самаахвярніцкай прапаганды, паганіць съвітых Кірыты і Митода.

Мы жывём менавіта ў такі пे-
раломны час. Калектывіцкія
каштоўнасці камуністычных
грамадзтваў сябе не апрадаўлі.
Але эліта гэтых грамадзтваў
нікуды не зьнікла. Мімікуючы,
яна імкнешца ўтрымліваць уладу ў
сваіх руках. Толькі міжвидавое
скрыжаваныне не дае жыццяз-
дольных націшадкаў. Таму пры-
думаныя А.Лукашэнкам гібрыды
навіктулту «праваслаўнага атэзіз-
му» і «крынавага сацыялізму» не
прынеслі і не прынесьць народу
Беларусі ніякай карысці. Гэта
адзінкі іздзялітіі паўзы. Яна
скончыцца, колкі б ні цягнулася.
А.Лукашэнка разумеє непа-
збежнасць сваіх «каляровай
рэвалюцыі». І не стамляеца пе-
раконваць свой электратарап у яе не-
магчымасці.

Насамрэч ён проста цягне паў-
зу. Грабіць для гэтага ўсё магчы-
мае, кац перашкодзіць звязлен-
ню ў краіне перадумою, неабход-
ных для рэвалюцыі «другой
хваль». За нечаканай дальнаабач-
насцю беларускай камуністыч-
най намэнклятуры яшчэ ў 1992 г.
задушыла спробу ўвесці ў краіне
прапарцыйную сістэму гала-
саванін, якая падрывае славуты
«адміністрацыйны рэсурс». А.Лу-
кашэнка як зронку вока аберагае
архайнай выбарчай сістэму,
што дайшла да нас з савецкіх ча-
соў. У першую чаргу, яму патрэ-
бны стопрацэнтны кантроль за
складам выбарчых камісій. Ён
цудоўна разуме, што ў адварот-
ных выпадках апазыцыя атрымас-
тысці съведкаў фальсифікацый
і «элегантных» перамогі стануць
немагчымы.

Таксама ён ніколі добраахвот-
на не дазволіць непадкантроль-
нага выкарыстаньня апазыцыі
агульнанацыянальных электрон-
ных СМІ і тым болей стварэння
незалежных радыё і тэлебачань-

я. Ён выкарыстае ўсе мэтады,
каб ператварыць палітычныя
парты ў маргінальныя арганіза-
цыі, пазбаўленыя сваіх мясцовых
структур.

Але гучней за ўсё лукашэнкаў-
ская пропаганда будзе ляманта-
вача пра казачную замежную да-
памогу дэмакратам.

Асоба адзінага кандыдата
можа мець харызматычныя
рысы, як у Грузіі, а можа
быць чыста тэхнічнай, як у
Сэрбіі.

Такім чынам, у Беларусі пак-
уль что німа перадумою, неаб-
ходных для рэвалюцыі. Але не
пазней за восень 2006 г. у нас
адбудзіцца прэзідэнцкія выбары.
Яны самі на сабе распальваюць
палітычную атмасферу і рубам
ставяць пытаныне пра гатоў-
насць беларускай апазыцыі пе-
раконваць наступерак лёгчы.

Крытыкі нашай апазыцыі не
стамляюць папракаць яе за пау-
тор памылак. Часткова гэтая аб-
вінавачаныне слушнае. Але толькі
часткова, бо палітычнае
съвітых, якія вада ў раі, увес-
час мяніещца, і вонкава падоб-
ныя праблемы часам тлумачаща-
зусім рознімі прычынамі.

Напяраддні чарговага электра-
ральний схваткі рэжым ня стане
міняць сваі звязлычи.
Часткова гэтая абвінавачаныне
зусім падтрымлена съвестю прак-
тыкі, якую падрывае славуты
«адміністрацыйны рэсурс». А.Лу-
кашэнка як зронку вока аберагае
архайнай выбарчай сістэму,

якія не аўтаматично зменяюць нашу ўнутра-
ную сітуацыю.

Адзіны козыр гнанай апазыцыі —
ея адзінства. Гэта найважнейшы
урок дэмакратычных рэвалю-
ций «другой хваль». Прычым
адзінства прэсаніфікаванае. Ціка-
ва, што асоба адзінага кандыдата
можа мець харызматычныя рысы,
як у Грузіі, а можа быць чыста
тэхнічнай, як у Сэрбіі. Істотна
адно — вакол яе павінна аб'яднаніца
пераважна большасць арганіза-
ваных дэмакратычных структур,
радыкальная моладзь і думаючая
намэнклятура. Зьяўліненіе ў тыхіх умоўах так званых
«незалежных» кандыдатурага пагро-
зы не ўзяўляе, бо незалежнасць за-
ўмовы гранічнай палярызацыі
грамадства — гэта палітычныя пу-
стэчы. Або праект кіруйнай гру-
пouкі. Тут прыкладам і наш С.Гайдукевіч, і канкурэнты М.Сак-
ашавілі ды В.Юшчанкі, што ка-
нулі дзяту.

Відавочна, што ўмоўы аб'яднання вельмі складаныя. Грамадзтва павінна выпакутаваць усъвідомленую неабходнасць аб'яднання, каб яно адбылося. Вольт Беларусі гэтаму съведка. Калі на прэзыдэнцкіх выбарах у 1994 г. два дэмакратычныя кандыдаты на здолелі параземецца, разарвалі дэмакратычныя электратарап практична папалам і страцілі рэзальную магчымасць прадоў-
жыць змаганыне ў другім туры, было відавочна, што галоўная прычына — асабістая амбіцыя лідэраў. І няздольнасць партыйных аб'яднавацца.

Таму на чарговых выбарах у 2001 г. задача дасягнення адзінства ўспрымалася як найважнейшая. Падрыхтоўка да іх пачалася годам раней з вылучэнням партыі імёна М.Чыгіра, У.Ганчарыка і С.Домаша. Парты ўзялі авабязь падтрымкі таго з гэтых трох, хто будзе названы «адзіным». Харектэр-
най асаблівасцю тагачаснай кампаніі стала тое, што на лідерства ў апазыцыі ўпершыню прэ-
тэндавалі прадстаўнікі намэнклятуры, якія апынуліся ў апазыцыі працэсіялістамі. Працэсіялісты амбітні і падтрымліваюць аўтэнтычнай падтрымкі на ролі лідэра аб'яднання апазыцыі поруч з выхадцамі з ліку былой намэнклятуры будучы і правадыры дэмакратычнай масы. Акрамя імён А.Вайто-
віча, П.Краўчанкі, В.Фралова, С.Калікіна, сёньня гучыць імёны А.Мілінкевіча, А.Лядзькі, М.Статкевіча, У.Коласа. Гэта на-
поўны съпіс. Нядайна да яго

эфектна дадалася А.Казулін, ролі якога заслугоўвае асабнага амбэркаванія. Ня выключана таксама, што ў гэтае кола ўвойдзе і лідэр незалежных прафсаю-
заў А.Ярошук.

Але толькі той з прэтэндэнтаў, хто пройдзе прадугледжаны ад-
бор і будзе падтрымліны Кантрэ-
сам дэміл, атрымавае права назы-
вацца «адзіным». Больш за тое —
ён атрымавае падтрымку і сым-
патіі ўсіх актыўных людзей
краіны. Мэта сёлетнай кампаніі —
рэальнае, а не фіктыўнае адзінство.
А гэта, як відаць з вопыту
2001 г., палова посыпеху. Астат-
ніе будзе залежыць ад асабістых
якасцяў кандыдата і здольнасці
ягоі каманды ўладчыць інтарэ-
сы розных сіл, зацікаўленых у
выніках выбараў новага прэзы-
дэнта Беларусі.

ЮРЫ ХАДЫКА — прафэсар·фізік,
намеснік старшыні Партыі БНФ.

Эўропа асвойвае новыя мэтады працы

Беларусь уяўляе сабой праблему для Эўразіязу, якую ня вырашыць звыклымі для Брусялю мэтадамі. 18 сакавіка ў віленскім гатэлі «Crown Plaza» адбылася беларуска-эўрапейская канфэрэнцыя з узделам Бэнты Фэрэра-Вальднэр, камісара ЭС па замежных сувязях. Беларускі бок ахвотна тлумачыў, чаму эўрапейская дапамога маладзеўская, а вось адзінай думкі, як зрабіць яе больш эфектуўнай, ня меў.

Рэпартаж **Алеся Кудрыцкага**

Эўропа даўно жадае дэмакратызацію Беларусь. Мае яна і гропы дзеялістікі мэты. Але каму дапамагаць і якім чынам? Паўтары сотні запрошаных, што сабралися 18 сакавіка ў віленскім гатэлі «Crown Plaza», мусілі знайсці ці, прынамсі, паспрабаваць адшукаць адказ на гэтыя пытанні. На сэмінары былі не толькі практична ўсё чыноўнікі Эўразіязу, непасрэдна звязаныя ў сваёй працы з нашай краінай, але і прастаўнікі амерыканскага ўраду, заходнія наслескі ў Беларусі. Было заўважна: замежнікі чакалі канкрэтныя пранаводы да пажаданняў. Аднак беларусы, якія складалі трэцюю частку ад усіх запрошаных, ахвотна тлумачылі, чаму эўрапейская дапамога маладзеўская, а вось адзінай думкі наконт таго, як зрабіць яе больш эфектуўнай, ня мелі.

TACIS у абмене на прадукты

Адным з найбольш розкіх крэтыкаў эўрапейскай палітыкі падтрымкі Беларусі аказаўся Генадзь Грушавіч. «Мы прадаём паводле правіл, а яны прадаюць бяз праві-

лаў», — абурана казаў ён, маючы на ўвазе Эўразіяз ды беларускія ўлады. Эўрачыноўнікі згодныя даваць гропы, але біоракратычным шляхам і ні ў якім разе гатоўкай з рук у руки. Легіка зразумелая: неяк не па-эўрапейску гэта — выдзяляць сродкі паводле шэрых схем, дыз каго спытаеш, калі гропы сучыдь, які вада ў піск? З другога боку, калі выдзяляць гропы паводле прызрыкі прадстаўнікаў Эўразіязу, дык беларускі ўрад іх па сваіх праўлінках адбіра.

Афіцыйная Эўропа настойвае на том, што нельга дапамагаць тым абсабам да арганізацій, якія маюць праблемы з законам. «На-прыклад, Марынчу!» — з рогатам кампактную гэткія патрабаванні тыя замежнікі, якія маюць досьвед працы ў Беларусі.

Шэраг узельникаў канфэрэнцыі — у першую чаргу беларусы, а таксама палякі да прыбалты — рубам паставілі пытанні: калі вы начынце дапамагаць незарэгістраваным арганізаціям? Слова «гнуткасць» было, бадай, найчасцей ужываным падчас віленскай канфэрэнцыі.

Эканоміст Яраслаў Раманчук, які выступіў з заключным зваротам ад

імя беларускай дэлегацыі, парадуе наў праграму TACIS і падобныя да нея практыкі, якія прадугледжваюць уздел у іх беларускага ўраду, з сумнівамі. «Нафтфт у абмене на прадукты». Паводле слоў Раманчука, урад маніпулюе гэтымі сродкамі, ствараючы глеба для карупцыі, такая дапамога не прыносіць плёну — таму ад яе траба паступова адхадзіць. Бэнта Фэрэра-Вальднэр, камісар ЭС па замежных сувязях, з гонарам заявіла, што сёлета Эўразіяз выдзеліць на дапамогу Беларусі на 10, а 12 млн ёура, у tym ліку 5 млн на разьвіццё грамадзянскай супольнасці. Паводле падпіку Яраслава Раманчука, патрэбы незалежнага беларускага грамадства напімат большыя — 18 з паловай мльёнам ёура ў год, калі не лічыць сродкаў на стварэнне тэлебачання (дацкавыя 3 млн ёура).

Гук ці літара?

Вельмі жава аблімкоўвалася праблема разъвіцца незалежных мас-мэдія ў Беларусі. Пытанніе прынцыпавое: разъвіцца старыя мас-мэдія шт' юлдаць гропы ў стварэнне новых?

для таго, каб прыцягваць увагу да Беларусі. «Яны пабылі пад саветам і добра разумеюць варункі, у якіх мы знаходзіміся», — кажа Зыміцер. А вось прадстаўнікі старых краін — чальцоў ЭС — ня надта абазнаныя ў ўсходніх справах. Для Францыі Марока нашмат бліжэйшае за Беларусь. «Французскія дэпутаты, як людзі паважныя, адразу пачынаюць раіць, якім трэба вырашыць свае праблемы, хоць відаць, што яны мала арыентуюцца ў тым, што тут ад-

бываеца. Яны даюць парады больш упільваць на ўрад праз прэсу і прызначаць тэлебачанні». Зыміцера ўразіла, што ўрадэпутатам даводзілася тлумачыць элемантарныя речы пра Беларусь.

Цікава, што, калі экспазіцыю прэзэнтавалі ў Варшаве, нехта скру стенд «традыцыйная Беларусь», на якім было размешчана фота прыгожай беларусачкі. Даўжылася трэмінова рабіца копію для эўрапарламэнтароў.

Алеся Кудрыцкі

Скрадзеная прыгажуна для эўрадэпутатаў

Правяраючы раніцай пошту, дэпутаты Эўрапарламэнту думаюць пра Менск і Горадню. Выставка «Грамадзянская Беларусь» разъмесьцілася акурат наспраць съцяны, у якую ўбудаваныя паштовыя скрыні для эўрапарламэнтароў.

У будынку Эўрапарламэнту ў Брусаўлі адчынілася выставка, прысьвечаная беларускаму «падпольнаму грамадзству». Арганізатор выстаўкі — Усходненеўра-

пейскі дэмакратычны цэнтар. Экспазіцыя гасцівала ўжо ў Польшчы і Німеччыне. Ізэя правесці выставу ў будынку Эўрапарламэнту прыйшла ў галаву віц-

Захад апазыцыю любіць, толькі грошай не дae

Працяг са старонкі 1.

Так, літоўская амбасада ў ЗША зладзіла для беларускай дэлегацыі ў Вашынгтоне сустрочу з прадстаўнікамі іншых пасольстваў, какія падтрымкі не прысут-

ПРАТАКОЛНЫЯ ФОТА.
Дэмакратычную апазыцыю прымамоць у амэрыканскіх кабінетах, але не прымамоць усур'ё.
Амэрыканскія дыпляматы прыгляджаюцца да яе ў пошуках моцнага лідара.
У цэнтры — сэнатар Маккейн.

нічалі, аднак уважліва за ёй сачылі. Ліядзецкая паскардзіўся на тое, што брусьельская біоракратыя ня мае адекватнага разумення складанасці беларускай сітуацыі.

Мікола Статкевіч звярнуўся на прэс-канферэнцыю са спазненынем: яго выклікалі на допыту ў сувязі з пасыльнікамі эўрапарламэнтскіх пратэсту. Вынік: са сьвядкі Статкевіч ператварыўся ў падзраванага ў парушэнні правапарадку 18—19 каstryчніка. Зъ яго ўзялі падпіску аб наўвядзенні. Гэткі ж лёс, найхутчай, напаткае й Паўла Севярынца. Кампактную падзраванага ў парушэнні правамогі ён не разыграў бы — съвердзіц сябе, ён зможа напісці на разычлівальнікі на толькі на жэсты салідарнасці, але і на фінансавую падтрымку свайіх справ. Прыймым падзраванага спачатку ад беларускага бізнесу, што стала б істотным сыгналам для замежнікаў. Пакуль такога лідэра няма, атрымаеце толькі на падтрыманье штанду. Калі адкінць кампіліменты, такое пасланне прагучала на апошніх сустэрэах на Захадзе.

Алеся Кудрыцкі

Адсутнасць у апазыцы

Усяславы апанавалі палацкі гарвыканкам

У гарвыканкаме адкрылася выстава макету помніка Усяславу Чарадзею. На абелічаны ў лютым конкурсе адгукнулася багата скульптараў з Менску, Віцебску, Наваполацку. Чальцы аргамітту запрасілі палацан ададцаў свой голас за наилепшы праект. Правядзенныя аптынанія адбываюцца з дапамогай анкет, у якіх пазначаны нумары ўсіх скульптур. Запоўненныя анкеты трэба апускаць у амсыловую скрыню. Аргамітэт мяркуюць звязануцу і да «эксперту» з Сакозу мастакаў, якія павінны ацаніць праекты з прафесійнага гледзінгча. Затым аргамітэт зробіць выбар і назаве праект-пераможца. Затым пачнета збор грошай на ўсталяванне бронзовага Усяслава. Вонты такіх акый у палацках уладаў ужо ёсць — пераважна за гроши мясцовыя прадпрыемстві і бізнес-структур лягася была адноўленіе палацкай Свята-Пакроўскай царквы. Да сведчаных людзей кажуць, што фаварытам конкурсу звязаныя праца Алеся Шатэрніка (скульптар меў добрых кансультатаў — гісторыка і археоляга Сяргея Тарасава і пісьменніка Уладзімера Арлова). Шатэрнік выкананы свой макет помніка — кнізь на кані — яшчэ лягася (яго выява была надрукавана ў «НН» №5).

Канкурэнтамі Шатэрнікаму Усяславу, бадай, можна назваць праекты менскага скульптара Сяргея Бандарэнкі і віцебскага Івана Казака. У Казака таксама конная скульптура, але меч Усяслаў трываме лізом уверх (у Шатэрніка — уверх дзяржаныем, якое ўтварае крыж), а сам кнізь на віцебскага скульптара болып падобны да казачнага асілка Ільлі Мурманса. У Бандарэнкі Усяслаў сядзіць на кані са сцягам. Кажуць, што Бандарэнка — найлепшы беларускі скульптар, які ўласціў ў бронзе коней, але ж у гэтым выпадку помнік мяркуюцца ставіць легендарнаму палацкаму кнізю, а Шатэрнікаў Усяслаў значна лепшы за Бандарэнкай.

У Палацку ўжо працуець ляндшафтны архітэктар, які пушкаюць месцы для бронзавага Усяслава. Планацца, што помнік славутому кнізю будзе паставілены на Верхнім замку непадалёк ад Сафійскага сабора, амаль насупрот карпу соўгу былога езуіцкага калегіюму, якія сёлетаў зям'ю студэнты ЦДУ. Але гэтае рапэнтыне яшчэ не канчатковое.

Васіль Кроква, Полацак

ВЕРБНАЯ НЯДЗЕЛЯ у менскім Чырвоным касцёле. За тыдзень — Вялікдзень.

СЪЦІСЛА

Бяз вольнага слова

140-тысячнай Воршу засталася без незалежнай прэсы. Апошнім выданынем, якое аб'ектыўна, хоць і асыціроўка, адпостроўвала палітычнае і сацыяльна-еканомічнае жыццё гораду і раёну, быў рэгіянальны выпуск віцебскай газеты «Телевестніко», што выходзіла меней за год — з чэрвені да лютага. Ціпер выданыне зъмічал толькі праграму тэлеперадач да забыўлівую інфармацыю. Але на аршанскім рынку друкаванай рэкламнай прадукцыі «Телевестніко» значна саступае прыватнаму «Телекому-экспрессу», які апошнім часам зъмічыае і матэрыялы аўтамадзкім жыццю (праўда, выключна ў рэчышчы дзяржаўнай ідэалёгіі). Неаднаразовыя спробы мясцовых дэмакратычных арганізацый ды вольных журналістай заснаваць новае выданье застаюцца пакуль марнімы.

Намеснік новы, праблемы старыя

Архіяпіскап Віцебскі ды Аршанскі Дзмітры

прадстаўвіў браціі аршанскага Свята-Богаяўленскага

Куцеінскага манастыра новага намесніка Сергія Канстанцінава. Адноўлены на пачатку 1990-х мужчынскі манастыр, у XVII ст. адзін з найбуйнейшых цэнтраў беларускага кірілічнага кнігапіснага, так і на стаў сапраўдным асяродкам духоўнасці. Святы-Граецкую царкву адрестаўвалі тады да дзяржаўнай сродкі. Астатніе, меркаваны, адновіцы старыя новых гаспадары. Але мураваны будынак кельлій пасыла пажару 1997 г., калі згарэў другі драўляны паверх, і та істанціца паўзарубаным. Адзінае, што зрабілі, гэта паводавалі лягася блотоную агароджу вакол манастырскай тэрыторыі. Пра аднаўленне мураванай агародзіцы XVII ст., частка якой захавалася, гаворкі не ідзе. Ня ладзіцца і манаскае жыццё.

Архімандритам манастыра звязаныя са сцягам, а намеснікі мяніюцца ледзь на штогод. Манахаў усяго паўднёвіцтва. Кельлі месцыца ў аднапавярховым будынку, дзе яшчэ жывуть у прыватизаваных кватэрах дзіве сям'і. У бліжэйшы час іх плянуюць адсяціць. Дарчы,

намесніца старшыні гарадской арганізацыі АГП Алеся Залескай. Адміністрацыйная камісія прызнала, што распаўсюджванне законным чынам выдаленых газет ды ўётак не зъяўлілася правапарушэннем.

Міхаіл Чарвінскі, Віцебск

Няроўнага не давыбралі

Сталі вядомымі вынікамі дэмагігізму на Магілёўскім абліспечавані на Крычаўскай сельскай акрузе. Перамагла старшыня рабкай аграррафаезу Раіса Сербянковіча. Яна набрала 82%. Активіст АГП і рэдактар незарэгістраванага выдання «Волыні горад» Сяргей Няроўны нібы здолеў прынягнуць 11% галасоў. Сам Няроўны адкідаў матчынасць такой перамогі Сербянковай.

Такія вынікі ён грунтует на выніках галасавання, атрыманых ім на двух участках. На астатніх не ўдалося атрымліць ніякай інфармацыі. Між тым усе незалежныя назіральнікі за вынікамі былі выдалены з участкаў.

**Андрэй Пархоменка,
Крычаў**

Бульбаш — і гэта прыемна?!

РУСЛАН РАВЯКА

Газета «Рэспубліка» на сваіх старонках прапанавала на амбэркаваныне ідэю паставіць помнік бульбе. Ціпер ледзь на штонумар друкующа мержаваны розных видомых і звычайніх людзей краіны наконт гэтага праекту. Звязліся першыя эскізы.

Кліць на буду — ідэя цікавая. Я сам восенінно 2003 году ў артыкуле ў «НН» дзеяя сцьбіцу прапаноўваў паставіць помнік бульбе — «съмбалю надзеі і клопута кожнага чалавека, ратаўнічы нацыі». Вялізны камень, падобны на бульбы, пафараўваў у адпаведныя колер і ўсталяваў на пастамэнце. На ту «бульбіну» можна пачаціць мэталічнага каладзікага жука, што караскаеца наверх, — як съмбал варожых перашкод у будаваныні Святоя Беларушчыны.

Сярод ціпераў разнастайных думак у «Рэспубліцы» палахает адна тэнденцыя — стаўленне беларусаў да саміх сябе. «Мы яс парым, варым, смажым, дзіром на дранкі, калдуны, бабку — ці на тысячы страў з яе можна згатаваць. Адным словам, як пра нас кажуць — бульбаш. Такой вось прыкметай сваі нацыянальны адметнасць ганарыўся. Вось так і ўзыніла ідэя, якую мы выносім на суд чытчачоў...» (рэдакцыя «Рэспублікі», 2005, №43). «Усім вядома, што мы — бульбашы, і на трэба ўспрымаць гэта як прыніжэньне» (А. Ярмоленка, «Сябры»). «...Напрыклад, прыязджаем мы ў Расеко, ві Украіну, усе гаворашы: хадзем на кантэр, бульбашы прыехалі. Гэта прыемна. Беларусы — бульбяная краіна» (У. Радзівілаў, заслужаны артыст, парадыст). «Немцы — цывілізацыя піва, украінцы — сала, расейцы — гарэлкі. А мы, беларусы, — цывілізацыя бульб, і невыпадкова нас называюць бульбашамі. На гэту мінушку на трэба крываўдзіцца, бо толькі самастойная, моцная нацыя мае другую, неафіцыйную назуву...» (Л. Дранко-Майсюк).

Так, кожная нацыя мае сваю мінушку, але іх даюць нам суседы. Ні адзін італянец не назаве сябе з гонарам «макароннікам», літоўец — «лабусам», паляк — «пшэкам», украінец — «халдом». Самастойная і моцная нацыя расцягніцца таксама колкі назваў, але ці чулі вы, каб хадзіць на расейскі дзеяя культуры ці палітык гаварыў сабе так: «На трэба крываўдзіцца, што нас называюць касапамі. Мы ж самастойная і моцная нацыя і павінны ганарыцца неафіцыйнымі назувамі». Якай цэнтральная расейская газета надрукуе такое?

А Чумакоў (прэз-цэнтар Віцебскага рэйтынгканкаму): «...Ведаю, што і ўсе мае калегі такія самыя бульбашы і дапамагаюць дзяржаве ў ахове нашага нацыянальнага скарбу...» А. Дашкевіч (генэральны дырэктар УП «Белкхмалпрадукт»): «Між іншым, у Тамбове мясцовыя жыжары таксама правялі падобную кампанію і разам з гарадзікімі ўладамі пастаўлі-такі помнік вайку. Што, мы, бульбашы, горшыя?»

Пужае тое, што бульбашамі лічаць сябе прадстаўнікі інтэлігэнцыі ўзімі краіны, асобы, што займаюць адказныя пасады і прэзідэнту Беларусь за міжвою. Ніводзін прости беларус, які мае хоць крывау гонару, не назаве сябе сам «бульбашом». Мінушка прыніжыкае як толькі гонар нацыі, але і асобы. Гэта адчуваюць паспалітыя людзі. «Ну што, бульбаш, — хадзім чурак біць!» — такія звароты дэвоздзілася чуць у савецкім войску. Адтоль, відаць, тыя мінушки і распаўсюдзіліся.

Згадваць гэта ціпер і па-дзіцячаму гэтamu радавацца могуць толькі асобы, у якіх «Масква ў галаве», як съпявала некалі Кася Камоцкай.

Шкада, што рэдакцыя «Рэспублікі» не друкне лістоў абурненых гэткай мінушкай. Ці, можа, справаўды ніяма ў нашых людзей гонару, і годнасці? А вядомыя людзі Беларусі, якіх такая мінушка на крываўдзіц і не абражасе, прапануюць ўзнагародзіць тытулам «Ганаровы бульбаш краіны».

Ніякі дыктатар помнікаў не заслугоўвае

У ноч на 17 сакавіка ў Мадрыдзе дэмантавалі апошні помнік Франка. Падведзеная рыса пад аўтарытарным мінулым Гішпані.

Францыска Франка Баамондэ (1892—1975) разам з Лёркам, Далі, Унамуну, Артэга-і-Гасетам адносяць да «пакалення 1898 году». У гэты год началася вайна з ЗША, у выніку якой Гішпанія страціла Кубу й Філіпіны. Разарвалася сувязь з залатой парой Гішпаніі. На пытанніне «Што рабіць?» прадстаўнікі пакалення 1898-га адказвалі пазнаму. Адны заклікалі зруйнаваць усё, што засталось ад старой Гішпаніі, другія — наядварт, адрадзіць се. Сутыненьнем пазыцый стала грамадзянская вайна 1936 г.

З усяго съвету за Пірэнэі ехалі ахвотнікі, у тым ліку і беларусы. На баку чырвоных змагаліся Мікалай Дворнікай — партыйны інструктар Прытыцкага і Танка, а таксама Язэп Грыгулевіч, экскіратар камсамолу. Літвы і Заходній Беларусі, у будучыні ўдзельнік замахаў на Троцкага і Ціта і гісторык інквізыцы. На баку белых знаходзіўся Булак-Балаховіч.

Абдова бакі не былі маналітныя. Але чырвоныя ня мелі прызнанага лідэра, а белыя мелі — генерала Франка.

Я і шмат хто з носьбітаў імперскай ідэі, Франка не належала да тулытнай нацыі. Яго сям'я паходзіла з Галісіі і мела габрэйскія карані. Акрамя таго, прадстаўнікі роду Франка былі традыцыйна звязаны з

морам і войскам. Страта заморскіх уладанняў перажывалася тут балоча. Францыска вырашае прысьціці сябе адраджэнню вайсковай славы Гішпаніі і накіроўваеца на службу ў Мароку.

Аўтарытэт сірод салдат і здольнасці (нават праціўнікі казалі, што генэрал — найлепшы палітык у Гішпаніі) урэшце прывялі яго да перамогі.

Як вядома, «уесь народ не бывае «за» ці «супраць» калесці» (Жазэ Сарамага). Але несумненна, гішпанцы ніколі не забудуць Лёркі, якога паважалі белых і чырвоных і чыно съмерць, каўдильё назіваў адным з фактў, якіх «заўжды маюць месца на вайне». Доўга будзе жыць у паміні ненажэрна скапансіць сваю дыктатара, якія карысталіся сваім становішчам на ўсю моц. Кацаленцы і баскі ніколі не даруюць забароны сваім моў. Здзяйнасць ЭТА можна лічыць прымрыем прапрагам грамадзянскай вайны.

Уougule, Франка не спрыяў замірэнню гішпанцу. Замірэнне ён разумеў толькі як прызнанне апазыціі «віны».

Чаму тады Франка пратрымаўся гэта дойга? Несупадзенне германскіх і гішпанскіх інтарэсаў у Афрыцы стрымала яго ад безумоўна падтрымкі нацыятаў у Другой сусветнай вайне. Ён пайшоў на

REUTERS

мадэрнізацію эканомікі. Нарэшце, ён прызнаў незалежнасць каўленій — гішпанскага Марока, Заходніх Сахары, Экваторыяльнай Гвінзі.

Самае ж галоўнае — Франка разумеў часавасць свайго рэжыму, што таксама выгадна адрознівае яго ад шмат каго з «калег». Таму пераемнік ён назначыў не свайго функцыя-

нэра, а сёньняшняга караля — Хуана Карліса.

Разылік аказаўся правільны: кароль утрымаў гішпанцу ад новай грамадзянскай вайны, у чым была і заслуга Франка. Але — ніякі дыктатар помнікаў не заслугоўвае. Такі вэрдзікт наступнага пакаленія.

Вацлаў Шаблінскі

у кашубскіх руках»

даткі ёсьць нават у міжрэгіональных газатах. З 1963 г. выдаецца найбольшы на Кашубіі чытаны часопіс «Pomerania», а з 1999 г. — газета «Odroda», наўкуковы часопіс «Acta Cassubiana». Ёсьць радыё- і тэлеперадачы па-кашубску, праўда, пакуль яны амбіжоўваліся адной праграмай на тыдзень. На віні сталася палітыка «Radio Kaszëbë», якое існуе ўжо колькі месецяў і частка свайго этэрнага часу віячча па-кашубску.

«НН»: Гэтыя выданы і СМІ сапраўды напушылі?

МБ: Яны вельмі ахвотна чытаюцца, слухаюцца людзьмі! Але ёсьць іншая праблема, з якой сутыкаюцца ўсе меншасці і

мовы зь невялікай колькасцю носібітаў: у нас робіцца запімат малых праектаў, замест таго каб заснаваць некалькі большых СМІ. Но толькі шматтэйсцячая кашубская моўная газета і папулярная радыёстанцыя здолнаў паўплываць на грамадзкую думку, якія аснащаваюць большашуму пашырэннем і прызнаннем кашубскай мовы.

«НН»: Як кашубы ўспрымаюць саміх сябе і сваю мову?

МБ: Самасвядомасць кашубаў — вельмі складнае пытанне. Гэта паказаў і апошні перапіс населеніцтва 2002 году, у выніку якога разгарлася спрэчка наконт таго, зьяўляюцца кашубы палякамі ці асобным народам. Прыкладна 10% тых, хто называў кашубскую сваёй роднай мовай, заяўлі аснащаваюць сваёй кашубскай нацыянальнай прыналежнасцю. Гэта няшмат, аднак калі гэдаць пра камуністычную палітыку ў дачиненіі да нацменшасці ў 1945—1989 г., дык можна казаць, пра пэўныя посыпех тых, хто самаизначае сябе як кашубскую націю. «Kaszëbsczi jazék» жа зўжды ўспрымаўся кашубамі як асобная мова. Кожны, хто размаўляе па-кашубску, ведзе, наколькі вялікая разніца ў падаўнанні з польскай мовай.

«НН»: Ці харacterны для кашубаў пейкай рэлігійная адметнасць?

МБ: Кашубы ўсе зьяўляюцца рымска-

католікамі. Праўда, кажуць, што яны вылучаюцца асаблівай набожнасцю.

«НН»: Як вы ацэніце агульную пэрспектыўны кашубскага адраджэння?

МБ: Мы бяспречна можам казаць пра адраджэнне кашубскай культуры і народу, і гэтае адраджэнне ўнікальнае сярод славянскіх моў. Пасля таго як кашубская мова ўвайшла ў школы, СМІ і ўніверсітэты, пасля таго як кашубы атрымалі набажэнствы на роднай мове, мы можам съцвярджаць, што кашубская мова пастурова ўваходзіць у розныя сферы жыцця, пра што некалькі гадоў таму нельга было і мрэшы. Але праблемай застаецца то, што кашубы дагэтуль не атрымалі афіцыйнага статусу ёніцай ці нацыянальнай меншасці, які маюць беларусы Польшчы. Кашубы самі на веданы, што мы самастойны этнос, ці палякі. Ясна толькі, што мы размаўляем па-кашубску. Усё астатнія възгліца з паганам часу, але пяцер, у адрозненіі ад нашай трагічнай мінуўшчыны, кашубскі лёгкі находзіцца толькі ў кашубскіх руках і мы толькі мусім прыкласці, што ён скрыстаецца ў мадаўскім досьведам. Але там прэзыдэнт паўлямінт. І пытанніе пра практычнасць Вароніна ці якога іншага мадаўскага лідэра на ставіцца, як яно стаіць у Беларусі. Разам з тым на відліку кансерватыўна, можа трансформавацца, каб выйсці.

Гутарыў Сяргей Богдан

Малдаўскія парадоксы

На выбарах у Малдове камуністы зноў склалі большасць у парламэнце, і, адпаведна, яны ж перавыбераюць прэзыдэнтам Вароніна. Масква не хавае раздражнення. Там лічаць, што малдаўскія камуністы на чале з Вароніным іх падмандуць. Нягледзячы на спрыяльныя Рэспублікі, Малдова абраў курс на інтэграцыю з Эўропай.

Наши сувязі з Малдовай вельмі трывалыя. Застаіцца традыцыйныя культурныя і чалавечыя контакты з часу СССР. Большаясць беларусаў і ціпер добры веда малдаўскіх «зорак» эстрады і кіно, смак малдаўскіх вінаў і фруктаў. Я личу, дзяя беларусаў Малдова сёняня бліжэйшая за Латвию.

Таму дэўным выглядам маладікасць у нашых мас-мэдія (незалежна ад формы Уласнасці) інфармацыі пра недзіння парламенцкія выбары. Для Беларусі досьвед тых выбараў незразумелы. Няясна, чаму тамтых ўлады не пусцілі беларускіх нацыянальных СМИ ў дзяржаўную СІМІ назывчай асыячарожна камэнтуюць падзеі ў Малдове. Адзінай крыніцай інфармацыі для нас застаецца маскоўская тэлеканалы. А там мадаўская тэматыка падаецца тэндэнцыйна, выключна з расейскіх шавіністичных пазыцый, што не супадае з меркаваннем афіцыйнай Менску.

Урад, здаецца, па-ранейшаму готовы сябраваць з Малдоваю, як і з Украінай. Што стварыла ў новую гепаталічную мадэль у рэгіёне. Але вакол палітычных працэсаў у Малдове ў дзяржаўных СМИ створаны інфармацыйны вакуум.

Летася тавараўбмен паміж Беларусью і Мадловай склаў 142 млн даляраў і ўзрос у парыўнанні з 2003 г. на 36,5%. Экспарт павялічыўся на 31,5% — да 73,5 млн даляраў. Станоўчае сальда для Беларусі — 5 млн даляраў. Немалы лічбы. Менску знайсці альтэрнатыву гэтым сувязям няма дзе.

Калі падзеі ва Украіне кансалідавалі ўкраінскую націю, у Малдове гэта гэта не адбылося. Там застаюцца старыя праблемы сепаратызму і нацыянальной самайдэнтыфікацыі малдаўцаў. Сытуацыя ўсё яшчэ піз'яйная і небяспечная. А таму рэжым Лукашэнкі часам можа звяртаць на гэта ўвагу беларускага грамадзтва, падкрэслываючы пасыплюючыя ўнутранай палітыкі ў Беларусі.

І ўсё ж «адпадзенне» ад Масквы Грузіі, Украіны, а ціпер і Мадловы — найблізкіх да расейцаў культурна, рэлігійна і ментальна народу — красамоўны сведчыць: «Вялікай Расеі» больш ня будзе ніколі. На беларусаў гэтаробіць вялікае эмацыйнае уражанне. Тому, падымаючы ціпер келіх малдаўскага віна, будзе над чым задумацца.

Гары Куманецкі

Валянцін Акудовіч, філэзаф і культуроляг, які шмат разоў быўаў у Мадлове, кажа:

— Сярод беларусаў моя не разабраўшася ў пэрыядычных малдаўскіх палітыкі, але атрымаў ясны знак — Рэспубліка выракаюцца ўсе.

Я ўчаргавы раз эмушаны пераглядаць свае погляды. Бо калі летася я пішу, што Лукашэнка ня зменіцца ніколі, то ціпер ужо сумніваюся. Досьвед камуністу Мадлову сведчыць, што дзеўна самазахаваны ўлада гатовая на ўсё, наўрат на радыкальную змену ўласных палітычных прынцыпаў. Цяпей малдаўскія камуністы — у авангардзе капіталізацыі і востэрнізацыі. Апазыцыя, што трывала гэтым ідэям, засталася ў апазыцыі. Гэта маргіналізуе апазыцыю, што складаецца з палітычных палітычных руху і партый. Ведаючы непрадказальныя характеристы Лукашэнкі яго паталагічную прагнага ўлады, цалкам магу дапусціць, што ён скрыстаецца ў малдаўскім досьведам. Але там прэзыдэнт паўлямінт. І пытанніе пра практычнасць Вароніна ці якога іншага малдаўскага лідэра на ставіцца, як яно стаіць у Беларусі. Разам з тым на відліку кансерватыўна, можа трансформавацца, каб выйсці.

Тапаграфія БНР

Экскурсю па памятных мясцінах БНР у Менску ладзіць
Сяргей Харэўскі.

Месцы, што пазначаны на мапах часам маленкімі кропкамі, становіцца адпраўнымі пунктамі, з якіх бяруць начаткі лёсы цэлых нацыяў. Менск на сумежжы XIX—XX ст. стаў гэтым пунктам нудзивога адліку ў найноўшай гісторыі ўсёй Беларусі й не толькі яе.

У Менску братамі Луцкевічамі была ўтворана першая нацыянальная партыя беларусаў — Беларускі сацыялістычны грамада. Тут-сама дзеінчала іх партыйная друкарня, а ў 1906 г. тут адбыўся II з'езд БСГ.

З начаткам I Сусветнай вайны адбудова беларускіх дзяржаўнасці не перашыялася. У 1917 г. дзейнічай Беларускі нацыянальны камітэт на чале з Раманам Скірмунтам. Адна з першых публічных акцый камітэту — наладжаны 12 сакавіка 1917 г. дзень беларускага значка ў Менску. Як паведамлялі газеты, у гэты дзень на вуліцах гораду працавалі «значкі нацыянальных колераў Беларусі — чырвона-белыя». Упершыню забытая мова забытай беларускай вёсکі дамінавала ўсюды: на вуліцах, у кінаматафах.

ВАЛАДАРСКАГА, 9 (былая Серпухаўская, 9). Тут, у залі на трэцім паверсе а восьмай раницы 25 сакавіка была ўхваленая Трэцяя ўстаўная грамата БНР, у якой абвяшчалася незалежнасць Беларусі.

МУЗЫЧНЫ ЛІЦЭЙ (пл. Свабоды, 7). Тут, у былой рэзыдэнцыі расейскіх губэрнатараў, была прынятая Першая ўстаўная грамата.

ВАЛАДАРСКАГА, 6. Дом, у якім ад 25 лютага 1918 году працавала Беларуское народнае прадстаўніцтва на чале з Раманам Скірмунтам.

Застаўся тия самы будынак дзяло Лібава-Роменскае чыгункі, куды насыла разгону бальшавікі ў 1917 г. перанеслы сваю працу делегаты Ўсебеларускага з'езду. Яны месцынца паміж веткамі чыгункі, што кіруеца на Стоўпцы: паміж прыпынкамі «Інстытут культуры» й «Сталічны». Кожны, хо ёхай гэтым шляхам, мусіў бачыць з вокаў вагону старасвецкія паглянцы будынкі вытворчага прызначэння ў стылі мадэры.

У колішнім біскупскім палацы пры кіштыпі з'ягута — тады разыдэнцыі расейскіх губэрнатараў — у 1918 г. засядлі спачатку выкананіць камітэт Рады Ўсебеларускага значка ў Менску. Як паведамлялі газеты, у гэты дзень на вуліцах гораду працавалі «значкі нацыянальных колераў Беларусі — чырвона-белыя». Упершыню забытая мова забытай беларускай вёсکі дамінавала ўсюды: на вуліцах, у кінаматафах.

АРХІРЭЙСКІ ПАДВОРАК (вул. Скарыны, 26). Былы Царкоўна-археалагічны музэй. Тут ад ліпеня да жніўня 1918 г. працавала Рада БНР.

Застаўся нязменным і будынак, дзе праходзіла праца Рады БНР ад ліпеня да жніўня 1918 г., а да бальшавікі акупацыі засаду Народны сакратарыят. Гэта дом колінія Царкоўна-археалагічнага музею, пабудаваны паводле праекту архітэктара І. Струшэўскага ў 1912 г. у позн-дзяржавскім стылі. Ен уваходзіць у разыглы комплекса Архірэйскага падворку са Свята-Крыжовай царквой. Усе яго будынкі былі прабудаваны для непазнавальнасці ў адзіні Дом афіцэрскага. Але будынкі былі музею стаіць і добра вядомы любому менчуку як «дом з шакалядкі»: коліс яго фато было на шакалядных агортках. Выява гэтага, званага яшчэ Юблейным домам, будынку была зімнешчаная на паштовых марках БНР.

Апалеў і яшчэ адзін інші значны помнік — будынак колінія друкарні Якава Грынблата на вуліцы Леніна, 13 (былы Губэрнатарскі, 32). Тут друкаваліся ўсе ўстаўныя граматы і дакумэнты БНР. Цяпер цікка меркаваць, як ён выглядаў у 1918 г., бо яго перабудоўвалі ў рэканструкцыі для розных патрабоў пішатроў. Цяпер там месціцца служба Нацбэнка.

Шмат было стражана ў сучаснай народу й быць нацыянальным пэнтрам» у Менску. Апрача Р. Скірмунта, у кіруйнае ядро арганізацыі ўвайшлі А. Уласаў (віцэ-старшыня), П. Аляксюк (сёбар прэзыдэнту), генэрал К. Кандратовіч, протягайр С. Кульчицкі, В. Гадлеўскі, В. Чавусаў, Р. Зямкевіч, Э. Русленкі.

Фота Юліі Дарашкевіч

Менская географія съяткавання Дня Волі не вычэрпваецца будынкамі, памятнымі па 1918 годзе

Паддашак. У застайнія 1970-я гады съяткаванне Дня Волі было пад заборонай. За такую акцыю можна было трапіць у ГУЛАГ. Аднак пад самымі носамі у камплементных органаў — на праспэкце Скарыны, 16 (тады Ленінскім), насупраць КДБ — зъяўляліся людзі, што кідалі вылік сыстэму. На паддашку будынку, у майстэрні мастака Яўгена Куліка зъяўляліся артысты і пээты.

Вуліца Дзімітрава. Пазней традыцыйныя сустрачы перанесліся ў майстэрню Алея Марачкіна і Віктара Маркаўца на Дзімітрава, 3. Цяпер ад будынку не засталося й знаку, а на Дзімітрава — фешназельныя кварталы.

Асевука. «Назва «Дзень Волі» з'явілася пазней, — кажа Вінцэнт Вічорка, старшыня Партиі БНР, колішні ўдзельнік «Майстэрні» і «Талакі». — Перастаўшы называць гэтае съяўта Днём Незалежнасці, мы дазваляем уладзе выкарыс-

таваць гэту назуў ў сваіх мэтах, што яна і рабіць».

Паводле згадак сп. Вічоркі, першое публічнае съяткаванне 25 Сакавіка «Майстэрні» зладзіла ў 1982 г. у лесе бліз вёскі Асеевіка (Асілавіцкі кірунак).

Было вонгічча, і быў узывы бел-чырвона-белыя съязы.

Опэра. А праз два гады съязг узўся ўжо над менскай Опэрай. Пры-

найўшы ўжо на чале з Рымасом Григорьевым

прадпенсіяныя съязы дзеянія.

«Мо міліцыя тады ўжо ведала гэту асьцягі і паліцыя, што прыехала якія-таксама замежная делегацыя», — кажа Вічорка. Праз 12 гадоў Опэра зноў трапіла ў БНР-скую геаграфію: у 1996-м на Дзень Волі там адбўся 30-тысячны мітынг, з якога пачалася славутая Менская Вясна.

Ангар на Маякоўскага. На тэрты-

рый часці ўнутраных войск, што на ву-

ліцы Маякоўскага, 25 сакавіка 2000 г.

прывезылі пад 200 затрыманых. Усяго ў той дзень было затрымана каля 500 чалавек. На вуліцу быў выведзены вадамёты і бронетранспартеры. Так быў разагнаны акцыя, у якой бралі ўдзел 10 тысяч чалавек.

Плошча Якуба Коласа. На падыходзе да яе ў 1997 годзе на дэмамістраціі, што ўдзельнічалі ў традыцыйным дзеньвольскім маршу, напаў АМОН. Амонаўцы правакацыйна вырывалі ў людзей бел-чырвона-белыя съязы. Дэмамістрація адбілі напады і дайшлі да плошчы Якуба Коласа, дзе меў адбыцца традыцыйны мітынг. Была кроў, быў пакланені. Пасля мітынгу шакалі арыштавалі дзесяткі чалавек. Некаторыя з іх, як мастак Рыгор Кікоў ці студэнт Вадзім Кабанчук, правядзіліся за кратам дўгія месцы. Ускладніліся квіеты да помніка Коласу, ушануіцце і гэтых змагароў за незалежнасць.

Андрэй Лінкевіч

Дзень Мары

Аўтарытэтны рэйтынгі не залічаюць Беларусь да ліку вольных краінаў ні паводле ступені эканамічнай свабоды, ні паводле свабоды слова і СМІ, ні паводле палітычных свабодаў грамадзянаму. Па ўсіх гэтых пазицыйах Лукашэнкалэнд змаймае стальную пазыцыю ў сярэдзіне другой сусветнай сотні, трохі вышыяй за Турукмэнію, але трохі ніжэй за Зымбабве.

Аўтарытэрый быў не-пазыбжнай стадый развіцця маладых краінаў, што нядыўна здабыла незалежнасць. Пакуль не ўмацаваныя нацыянальныя інстыту-

ты, а старыя каланіяльныя структуры ўжо дзеінічаць ня могуць, вакуум улады вымушана запаўняюцца славікі ці дiktатара. Але ў Беларусі і з сувэрэнітэтам ня ўсё ў парадку. Інакш бы прэм'ер не разважаў публічна пра ўяў-дзенне вялікіх суседскіх дзяржавы. Дыя беларусы не былі б пазбаўлены элемэнтарных правоў і ня мусілі б з кулакамі адбіваць сваё права чытаць газеты на сваёй мове ці навучаць дзяцей у нацыянальным ліці.

Дзень Волі застасцца Днём Мары. Штогод напірэдадні яго інтэлігенцыя з жалем кан-

статуе: не, Беларусь яшчэ ня вольная. Ці гэта проста наша нацыянальная рыса — незадаволенасць сабою і краінаю сваёю.

Пасля чаго можна будзе сказаць: Беларусь незалежна і дэмакратычная, воля сталася? Па якой прымене мы пазнаём волю, пагодзімся, што спраўдзіліся ідэалы бацькоў нацый? Пасля свабодных выбараў? Ці калі звязіўца мяжа з Расеяй? Ці мо пасля таго, як Лукашэнка зверненіца да суайтынікай на беларускай мове? «НН» задала гэтыя пытанні вядомым людзям.

Крысыціна Пучынская, супрацоўніца «Роднага слова»:

Свабодныя выбары, бо яны адкрываюць шляхі да ідэалаў вольнасці. Воля, вольная краіна ў ідэале забясьпечвае роўнасць магчымасцяў у дасягненні мэтай кожнага грамадзяніна. Параходок у тым, што ў соцыюме грамадзяніне мусіць добрахвотна абліжацца сібе ў нечым, каб не ўшчамляць свабоды суседа. Людзі ў вольнай краіне павінны жыць паводле агульнасусветных мадэрнізмов.

Працяг на старонцы 16.

Ілжэпрэзыдэнты

АНАТОЛЬ СІДАРЭВІЧ

Іншы раз трэба ганарыцца тым, што не напісаў. І ганаруся.

Ужо дайгавата было тое, як мne захацлася напісаць артыкул ці то нарыс пад наўзі «Самавазнані». Я хачеў расказаць пра тое, што ў 1918—1919 гг. зьявілася мода правадзіць усебеларускія звязы і абвішаць сябе прэзыдэнтамі Беларусі. Я хачеў дavesці да чытачы просьценькую выснову: пасля Усебеларускага звязу 1917 г. і Акту 25 Сакавіка думка пра беларускую дзяржаўнасць стала звычайнаю справаю, і гэта вырашылі скрыстаць асобныя элементы, якіх вабіла на столькі беларускай ідэі і беларускай дзяржаўнасці, колькі беларуская ўлада, якою можна было патаргавацца.

Я меўся пісаць пра Аляксандра Бахановіча ды Казімера Цывірку-Гадыщага.

«Прэзыдэнт» Бахановіч

Імя Бахановіча трапілася мне на вочы ў другой палове 1980-х, калі я працаўваў у

знакоўтам Віленскім беларускім фондзе. Там я ўбачыў дасе на яго. Ураўжвалі якісьць друку на машынцы: надрукавана з двух бакоў, а аркушы бязь дзірачак, глайдзенкі... Там я прачытаў ліст Бахановіча ды Антона Луцкевіча. Нарашце, я сустрэў імя Бахановіча ў Луцкевічавым «Дзённіку». Усімі гэтымі крыніцамі я карыстаўся, калі пісаў для ЭГБ артыкул «Бахановіч Аляксандар». І ўжо зусім нядайна прачытаў у БДАМЛім дакумент, які падказвае, калі першы раз Луцкевіч сустрэўся з Бахановічам — улетку 1918 г. Сустрэча адбылася, калі былы паручнік Бахановіч узначаліваў у Петраградзе Цэнтральны камітэт аўяднаных грамадзкіх арганізацій Гарадзенскай губэрні. Захаваўся пісаны А.Луцкевічам чарнавік ліста да начальніка адміністраціі акупаваных тэрыторый фон Фалькенгаўзена з просьбай прыняць дэлегацыю Віленскеса Беларускеса Рады (братаю Луцкевічу і Дамініка Сімашку) і згаданага ЦК (А.Бахановіч ды П.Мінъя) дзеля амбэрканінья пытаннія пра рээміграңт, г.зн. пра тых учекачоў і выгнанцаў, якія вырашылі вяр-

нуцца на Гарадзеншчыну.

Вядома, што ў ліпені 1918 г. ЦК аўяднаных грамадзкіх арганізацій Гарадзенскай губэрні разагналі бальшавікі. Пасля гэтага Бахановіч апынуўся ў Кіеве. І ян выключана, што там ён супстракаўся з Луцкевічам увесні 1918 г., калі той узначальваў Надзвычайнай дэлегацыі Рады БНР у гетманскай Украіне. Як жыў-паводзіўся ў сталіцы Украіны паручнік Бахановіч

У студзені 1919 году Беларусь мела два ўрады: у Горадні — урад БНР, а ў Менску — урад БССР. Мог паўстаць і трэці «кабінэт».

пасля, відома з лістоў, якія пісалі Луцкевіч сам Бахановіч і Яўген Хлябцэвіч (лісты цытуюцца ў 4-й кнігі «Полім» за 1991 г.).

Калі гетман Скарападзка скінулі, Бахановіч ушёк у Адэсу. Там аразу ж уступіў у Беларускую нацыянальную ўзітар і прапанаваў яму прыняць на сябе функцыі Часовага краеўчага ўраду Беларусі. Нагадаю, што ў той час Беларусь мела ўжо два ўрады: у

Горадні — урад БНР, а ў Менску — урад БССР. Цяпер мог паўстаць і трэці «кабінэт». Адні 21 студзеня БНЦ, у якім фактчычным краініком быў консул БНР Сыпан Некрашэвіч, Бахановічаву прапанув ахіліў. Ды наш герой не здаваўся. 26 студзеня ён паведаміў сібрам БНЦ, што ў Слонімі адбыўся Другі ўсебеларускі звяз, які абраў Дырэкторыю, а яго, Бахановіч, паставіў на чале яе. І зноў няўдача: БНЦ ня толькі не павернуў у праўдзівасць гэтася інфармацыі, але 28 студзеня выклычоў экспарчніка са сваёй складу. Затое Бахановіч удалося апушкаць Антона Дзянікіна, і той 2 лютага тэлеграма вітаў ягоны «ўрад». Аднак адэскія беларусы выкрылі падманшчыка, і французская акупацыйная ўлады выслалі Бахановіча з Адэскага акругі.

Зноў наш герой выплыў на паверхню ў красавіку 1919 г. у Вене. Як «прэзыдэнт Беларускеса Рэспублікі» ён прасіў да паводзіцца яго на Парыскую мірную канферэнцыю, куды, дарэчы, у першых чыслах траўня па ўпаўнаважанні А.Луцкевіча меліся выехаць генэрал Цыпрыян Кандратовіч ды былы гарадзенскі віц-губэрнатар і дуплат IV Думы Аляксей Азібарышын. Сам старшыня ўраду БНР у гэты час жыў у Берлінсе.

Працяг на старонцы 15.

Дошка, якая магла зъмяніць краіну

У майстэрні Алея Шатэрніка трэба патраціць багата часу, каб агледзець усе цікавосткі. Гэтым разам перад самымі сыходам я заўважыў на съянне вялікую, адлітую з мэталу ганаровую шыльду з надпісам: «У гэтым будынку 25 сакавіка 1918 г. была аўвешчаная незалежнасць Беларускеса Народнае Рэспублікі». Над шыльдай упэўнена ўздымаеца вершнік «Пагоні». «Калі хочаш, магу расказаць гісторыю шыльды», — прапанаваў скульптар.

Алея Шатэрнік: У 1993 г. суполка «Пагоні» рыхтавалася да прысьвеччай 75-годзьдзю БНР выставы ў Палацы мастацтваў. Наведнікі ўбачылі мэрамарыальную дошку ў гіпсе. А ў ліпені меўся адбыцца I звяз беларусаў съвєту. Трэція ўстаўная грамата (сёння — Валадарская, 9), а падчас форуму зладзіць урачыстасе адкрыццё. Адлілі дошку, заставалася толькі здабыць дазвол улады.

«НН»: Як наставілася да ідэі?

AШ: Звя Вярхоўнага Савета прыйшоў

станоўчы адказ. Але з вызначэннем

тэрміна «выкананая» ўлада стала цягнучы. Маўліў, няма пастановы ад Саўміну. У апошні дзень звязу, калі чакаў далей было нельга, я ўзяў дошку, пагрузіў у прычэп сваёй «Ніўы» ды прыехаў на Валадарскую ў спадзеве, што пад'едуць будаўнікі. Але марна. Адзінае, пра што цяпер шкадую, што не дамовіўся з сябрамі ды не прыбыў дошкі самавольна. Ніхто б на вачах замежных гасцей не асмеліўся здымашь шыльду. Магчыма, які гісторыя краіны павярнулася з па-іншаму. Нарэшце прыхадзілі міліцыянты і паведаміў, што пастановы Менгарыканкаму няма і мацаваць дошку на будынкі ня будзе.

«НН»: Што было далей?

AШ: Потым я павёз дошку да Опэрнага тэатру, дзе ладзіўся Звяз беларусаў съвєту. Не хацелася азмроўчаць сябга замежным суйчыннікам. Усе былі ў прыўніятых настроі. фата-графаваліся ля дошкі на памісце. Крыху наракалі на бюраркатьчную цягнінку, але спадзіваліся, што неўзабаве ўсе рэчы зоймуть сваё месца. Я цяпер шкадую, што не хапіла мne з сябрамі ў той момант рагушасці і пэўнага авантурызму, бо Вірхўны Савет сваё ж згоду даў. Была бы дошка — было бы съяць. Было бы съяць — было бы сымболіка.

Запісаў Арцём Ляві

АРЦЁМ ЛЯВІ

Ілжэпрэзыдэнты

Праця газеты № 13.

І вось у яго звязвіўся канкурент...

Ни ведаю ўсіх дэталяў, але ці не на просьбу былога міністра замежных спраў Рәсей Сяргея Сазонава, з якім актыўна кантактаваў А.Луцкевіч, контрапрэзідэнтка Добрахвотніцкай арміі складаў тое самое якасна надрукаванае дас্তе Бахановіча. Яно было дастаўлены ў Парыж і з рука Сазонава трапіла да Луцкевіча, а ўжо Луцкевіч знойшоў яму месца ў архіве Беларускага музея. Як вынік артыкулы Луцкевіча, з Вены Бахановіч трапіў у Прагу. Там і трэба шукать датковыя звесткі пра яго.

Увесну 1919 г. у старшыні ўрада БНР звязвіўся і другі канкун-

рэнт — сабар Рады БНР Казімер Цвірка-Гадыцкі. У Раду ён трапіў 12 красавіка 1918 г. пры пасрэдніцтве Івана Луцкевіча з Менскага беларускага прадстаўніцтва, якое групавала правых дзеячоў, на брала ўдзелу ў аўгустаўскім БНР і яе незалежнасць, а толькі назірала за ходам падзеі.

Калі ўрад рэспублікі выехаў у канцы 1918 г. з Менску ў Вільню, а потым у Горадню, Цвірка быў разам з ім. У «Дзённіку» прэм'ер-міністра БНР мы можам прачытаць, што 13 студзеня 1919 г. «Крачускі і Цвірка паднялі нас на ногі сутрака Новы год па старому стылю». Праз дзвеўць дзён чытаєм такі запіс: «Прыехаў Цвірка-Гадыцкі, каторы езь-

дзі у Варшаву. Быў у Радзівіліх».

Як бачыць, у студзені 1919 г. Цвірка знаходзіўся ў цесных кантактах з Луцкевічамі да іншымі дзеячамі БНР. І ніхто зь іх не здагадаўся, што 28—30 студзеня ў Наваградку адбываўся Беларускі краёвый звезд «беларускіх грамадзянскіх і палітычных арганізацый, сялянскіх радаў», сяброву «быўшай Рады Беларускай Народнай Рэспублікі», «іншых краёвых арганізацый цэлай Беларусі» і што гэты звезд абраў Беларускую краёвую народную раду, а яго, Цвірку-Гадыцкага, — прэзыдэнтам Рады.

Весткі пра гэты звезд звязваліся ў сакавіку 1919 г. — калі А.Луцкевіч выехаў у Бэрлін, каб ад-

туль накіравацца ў Парыж. 23 сакавіка Цвірка-Гадыцкі і «сібар» Рады А.Янсан накіравалі міністру-прэзыдэнту Польшчы Ігнаціму Падарускаму ліст, у якім прасілі яго ўчыніц адпаведныя крокі «ў кірунку ўстанаўлення супольнага палітычнага жыцця беларускага народу з Польшчай». Той ліст, копію якога пераслаў міне Польшчы Мікола Ваўранюк, я багата цытую ў ЭГБ — у артыкулах «Беларуская краёвая народная рада» і «Беларускі краёвый звезд». Гісторык У.Ляхоўскі падведамляе, што якраз у сакавіку — красавіку 1919 г. Цвірка знаходзіўся ў Варшаве і вёў канфідэнцыйныя перамовы з Падарускім.

Луцкевічу належала дэзваву-

ваць яшчэ аднаго дзеяча. І гэта яму таксама удалося. Як я могу здагадацца, на дапамогу зноў прыйшоў С.Сазонав: як «кістинно рускій», ён я мог цярпець польскіх інтрыг.

Нешта не дало мне тады — ужо дайгавата — напісць артыкул «Самазванцы». А год таму, чытаячы ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры заходнебеларускіх газэты, я натрапіў на артыкул пад такім заглавікам, напісаны Луцкевічам. І ўздыхнуў з падлігай: дзякую Богу, не сплігіцці. Гэты ж мой тэкст прашу разглядаць як каментар да артыкулу А.Луцкевіча.

Самазванцы

АНТОН ЛУЦКЕВІЧ

«Прадстаўніцтвы і «уряды»

Пад той час, як усю зямлю Беларускую, пабудоў на часткі розных акупантамі, дратавалі чужацкія войскі, а правамочны ўрад Беларуское Народнае Рэспублікі прымушаны быў шукаць прыпинку ў прызначаных для нас чужых дзяржавах (Лацвії, Літве, Украіне, Францыі, Нямеччыне, Чэхах і т.д.), — на деле беларускага народу вырасталі паганыя, ядавітыя грыбы. Гэта — чысленныя самазванцы «прадстаўніцтвы» Беларусі, беларускія «уряды» і т.п., каторыя, маючы на мэце адно толькі пасплюшываць на беларускай спрабе і набіці сабе кішэні грашамі розных ворагаў Беларусі, паганілі імя беларускіх і бажілі павагу запраўднага беларускага дзяржавнага прадстаўніцтва.

Беларускі барон

Пачнём з Украіны. З благаслаўлення ліхой памяці гетмана Скарападзкага — напірэдадні яго па-

падаўцельныя адносіны зь немцамі і пры іх помочы прыяжджаў з Пецярбургу на Беларусь. Не знайшоўшы тут گрунту для сваіх сплукіяці, і перасякніўшы Кіеў і з усёй маскоўскай чорнай сотні перасяліўся адтуль у Адэсу. Карыстаючыся з того, што з Бацькаўшчынай не было ніякое сувязі, Бахановіч звяўшы тэмтыйшым беларускім арганізацыям, бышчам у Менску Рада Рэспублікі і ўрад разаганыя немцамі, а затое ў Слоніме адбыўся новы «ўсебеларускі кантрэс», каторы выбраў «дырэктаром» з пяцех асоб, за галаву же назначаны ў яго. Бахановіч. Нягледзячы на паказаныя «натарыяльных» копіі пастаноў «кантрэсу», ніколі на быўшага, прадстэвніка ўраду Бел. Нар. Рэспублікі зразу «раскусілі» самазванца і раскрылі яго карты перад французскай галоўнай камандай у Адэсе, да каторай Бахановіч звярнуўся на пропуск у Парыж на міравую канферэнцыю. Адначасна Бахановіч звяжоўся з генералам Дзянікіным, абвесьціў ад імя Беларусі прылучаныя як наядад да Рәсей, атрымаў некалькі сот рублей «задатак» за прадажду Беларусі і меўся атрымаць некалькі мільёнаў «на арганізацыю беларускай арміі», каб, маючы пропуск у Парыж з гэтмы грамі пусыцца на вольны свет. Генэрал Дзянікін, верачы Бахановічу,

падаўцельныя адносіны зь немцамі і пры іх помочы прыяжджаў з Пецярбургу на Беларусь. Не знайшоўшы тут گрунту для сваіх сплукіяці, і перасякніўшы Кіеў і з усёй маскоўскай чорнай сотні перасяліўся адтуль у Адэсу. Карыстаючыся з того, што з Бацькаўшчынай не было ніякое сувязі, Бахановіч звяўшы тэмтыйшым беларускім арганізацыям, бышчам у Менску Рада Рэспублікі і ўрад разаганыя немцамі, а затое ў Слоніме адбыўся новы «ўсебеларускі кантрэс», каторы выбраў «дырэктаром» з пяцех асоб, за галаву же назначаны ў яго. Бахановіч. Нягледзячы на паказаныя «натарыяльных» копіі пастаноў «кантрэсу», ніколі на быўшага, прадстэвніка ўраду Бел. Нар. Рэспублікі зразу «раскусілі» самазванца і раскрылі яго карты перад французскай галоўнай камандай у Адэсе, да каторай Бахановіч звярнуўся на пропуск у Парыж на міравую канферэнцыю. Адначасна Бахановіч звяжоўся з генералам Дзянікіным, абвесьціў ад імя Беларусі прылучаныя як наядад да Рәсей, атрымаў некалькі мільёнаў «на арганізацыю беларускай арміі», каб, маючы пропуск у Парыж з гэтмы грамі пусыцца на вольны свет. Генэрал Дзянікін, верачы Бахановічу,

паслаў яму прывітальную тэлеграму, выскказаючы сваю радасць з прычынам павароту беларусаў пад «Матушку-Рәсейю!» Але адэсскія беларусы папісалі ўсе плины Бахановіча: французы яго арыштавалі як звычайнага ашучанца і выпуслілі, толькі ўзяўшы падпіску, што пакіне распечатаную автографу. Дзянікін таксама адпрекся ад яго і грошы ня даў.

Так скончылася і другая спроба сплукіяці на беларусах, і толькі зродзіла даходзіцца глухія весткі, што ў Празе Бахановіч «прападаў» ў расейска-чарнасценскай каўрузі як «прадстаўнік» Беларусі, здаволяючыся дробнымі міласцінамі...

Пан Цвірка-Гадыцкі

Адначасна з тым, як Бахановіч абыягчай у Адэсе ніколі на быўшы «слонімскі кантрэс», — у Горадні (у пачатку 1919 года) на газэтах звязвалася нейкай дзённай тэлеграме, бышчам у Наваградку адбыўся «другі ўсебеларускі звезд» з участвем сяброву Рады Рэспублікі, літоўскай Тарыбы і да т.п., каторы таксама абавябраў новы «уряд» Беларусі. З прычыні таго, што Навагрудак над той час быў ужо падконтрольны бальшавікам і што нікому зь беларускіх дзеячаў, быўшых тады ў Горадні, а таксама і членам Тарыбы нічога а падобным звездзе не было вядома, усе беларусы лічылі гэну вестку звычайнай газэтнай «качкай». Аднак аказаўлася, што вестку гэту пусыціў новы «прэтэндонт» на беларускую юлду і на... польскую грошы! Гэта быў дробны панок зь Менскіх Цвірка-Гадыцкі, каторы, разам з нейкім падвойнікам Янсанам, быўшам, што ад імя «кантрэсу» абвесьціў дзялчуны Беларусі да Польшчы! Прадстаўнік «новае ўлады» адбыўшыся пададрожжу ў Варшаву, дзе быўшыя падставы прадстаўнікамі польскага ўраду. Але, варочаючыся ў Горадні, Цвірка-Гадыцкі сустрэўся з вялікай прыкладасцю: ён быў арыштаваны літоўскай ўладай і калі году працягнуўся ў Венесуэлу насторозе, дзе зусім забыўся з аўтамаўтамі плянінах і ўдаваў дурнога...

Ды ўсё гэта — дарма. Самазванцы шыбка выўлілоўшы сваё абличча, і парод на іх ніяке ўбагаця не зварачае. Імены іх будуть запісанаы толькі на «чорнай дошцы».

Друкунца паводле: «Наша Думка», 1921, 14 студзеня, дзе апублікаваны ўпершыню пад кроптніцтвам Г.Б. Падрыхтоўка да друку і каментары Анатоля Сідарэвіча

25 сакавіка Залаты апостраф

Вечарына ўшанаваныя ляўрэатаў штогадовой літаратурнай прэмii часопіса «Дзяяслово»

У імпрэзе бяруць удзел:

Ніл Гілевіч, Уладзімер Някляеў, Леанід Дранько-Майсюк, Кася Камоцкая, Лявон Тышкевіч, Аляксей Фралоў, гурт «Жаба ў калініне», квартэт «Чорны квадрат», дзеяслоўцы — Барыс Пятровіч, Эдуард Акулін, Але́сь Пашкевіч, Міхась Скобла, а таксама іншыя вядомыя беларускія паэты і барды.

Дом літаратара, вул. Фрунзэ, 5.
Пачатак у 18.30. Уваход вольны.

Беларускі літаратура

Язэпу Сажычу, былому прэзыдэнту Рады БНР (1982—1997), які жыве цяпер у Флорыдзе, 5 верасьня споўніцца 88 гадоў. Нягледзячы на ўзрост, ён выдатны апавядальнік. Сп.Сажыч як па кніжцы, ды яшчэ й з гумарам, расказваў пра жыцьцё. Інтэрвю ператварылася ў аўтабіографічны маналёг.

Найбяднейшы,
але здольны

— Фізычна слаба пачуваюся, але мазгаўня яшчэ працуе: у канцікі зь іншымі беларусамі, пікаўлююса падзеямі, чытаю «Беларус», «Нашу Ніву». Міне, Барыса Рагуло і Ўладзімера Набагея ніжобіжчыца жонка каліскі за звала «трымъ беларускімъ мушкетэрамі». Надта падобны ў наслёсы: усе з Наваградзкай акругі, скончылі адну гімназію, потым сталя фіфірамі й урэшце — дактарамі. І да гэтых часоў разам трymаемся. Хоць Барыс звычайно слабы. Ніжобіжчык Аляксандар Стагановіч — пасол упольскім Сойме — ахрысьціў нас «наваградзкай мафіі». З трох «мафіёзі» я — найстарэйшы...

Лижу часта ў ложку, а ўспаміны
ў галаве кручіца — хоць книгу
выдавалі. Народзіўся ў Гарадчыні.
Гадаваўся ў страшнай беднасце:
башка памёр, калі мне было два
годзікі, і зрабіўся гаспадаром —
араў, касіў. Стаялі дэхам у хаце:
як скажу, так і будзе! Калі мама,
Вера Дарапізвіч, злавалася, называла
«праклятым бальшавіком». Мама
была ў башкі другой жон-
кай. Ад першага шлюбу засталіся
на руках трое дзетак. Мамачка,
хоць была чалавекам амаль не-
пісьменным, была вельмі інтлі-
гентнай. Братка, ты не ўйліеш
сабе, як мы з мамачкай любілі
адно аднаго. Апынуўшыся на
вайнене, перад апошнім атакай быў
упрунены, што мянэ заб'юць.
Страшыўся аднаго — што мама
не перажыве страты...

Калі споўнілася 14 год, здарылася падзея, якая мнона паўплывала на мой лёс. Кашу ля речкі сена, пад яждэбамі брычка з вайтам Сокалам: «Хадзі вучыцца, ты здолны хлопец!» Я какж: «Дысь гэта грошай вялікіх каштую». А ён: «Нічога, я ведаю дырэктара Цханоўскага, прыходзь да мене ў гміну!» Войт мне высыпай пасвядчальне, перархысыць і какж: «Сынку, хадзі вучыцца, але не даврай нікай савецкай прапагандзе!» Пасыль таго, як зачынілі беларускую гімназію, перайшоў у нагародzkую польскую гімназію, плацоў толькі 25 працтваў ад сумы. Я быў найяднінейшы з усіх хлошаўцаў. За гады наўчанья ў гімназіях не знайшоўмагчымасць купіць аніводнай кнігі — пасычу ў баґацейшых сяброў. Гімназія мела лінгвістычную скіраванасць, шмат вучылі на памяць. Я перароўваў на паперку і, ідуцы да дому (дасягніў кілямэтр-раў штодня), вучыў на памяць. І

Українскі прыклад

— Нядоўга адбыўшы ў Гародчні пераехаў у Львоў, таварыш-камсамолец папярэдзіў, што не бесьвежча заставацца. Працінусіўся там ва ўніверсітэт, на ўлікова-еканамічны факультэт, адчуваўшыся трэх сэмстры. Калі прыхеадзіў у Львоў, нацыяналізмам не хварэў. І мae калегі-студэнты, адданыя галіцкім патрэбам, уягнулі мене ў «бандараўцы». Калі немцы заявілі, што Галіццыя — гэта частка Аўстрый, галічане пайшлі ў падполье. Была ўтворана УПА, якая змагалася і з камуністамі, і з фашыстамі. Я быў звязаны з гэтай арганізацыяй, быў камандзірам у адной з вёск. Нацыяналістам стаў у Львове. Калі жылі пад палякамі, аб незалежнасці і на марылі —нейкія праваў, аўтаномія і ўсё. А ў сяле пад Львовам бачу: дзяўчата візываюць з пад куфраў жоўта-блакітныя сцягі, усе ссыльваюцца, ссыяцюцца — напынаныя ўзылім ка-

Кудыкін Найджеллін у әдәм айылсыны. Божа, думаю, а ў нас што?.. Українца мяне пытаюць, якія сцяг і гімн у Беларусі, а я ні ведаю... Нават вусаты селянін - українець, калі пачуў адказ, адкуль я прыхеаў, сказаў: «Дык ты ж ліцьвін!» Гэта мяне страшніна, ўзварушыла.

«На табе тваё войска!»

— Мусій вярнуцца ў Наваградак, дзе ўсё і ўся спанвалі палякі, які здавалі беларусаў нему: «Чам: ён, ён і ён — камуністы, і справа скончана... Праблема была ў тым, што ня ведалі, каму давярваць, а каму не». Сярод наслідкаў беларускіх нацыяналістаў, быўліх людзей, завэрбанаваны Саветамі Тама паводзіў сябе троба было асыярожна. Лічу, што галоўнымі лідэрамі беларусаў тых часоў быў Радаслаў Астроўскі — здолны, адукаваны, рапушчы, супрацьны шляхціч. Я быў на яго паходзе ў ЗША ў 1976 г., аддаў апошнюю даніну павагі. Ратаваў сучыненняўнікаў ад неміцці і палаўкаў на Наваградчыне Барыс Раўгіль, што «засэў» ў гебітскім сафірыце. Барыс адрэзкі працаваў у мене: будзеш камісарам паліцыі ў акрузе. Але, пабыўшы ў Львове, я як адразу: «Нікакія спуркоўніцтва ўсё ў неміцці! Дай войска — пайду ў войска». Рагуля ўвесь час недзе матаўся: то ў Менск, то ў Вільню. Жылы мы ў адной хате, і, адчайчы а другой ночы прылітае Барыс, запальвае съятло і кідае мне пачак папер: «На табе твой войскі!» Немцы далі дазвол утварыць Самахову: адчынялася

афіцэрская школа ў Менску, у аругах — падафіцэрскія школы, у раёнах — батальёны. Я быў камандзірам падафіцэрскай школы ў Наваградку. Потым выклікае мяне ў Менск Кушаль і інфармуе, што немцы даюць дазвол утварыць чыгуначны батальён. Я быў супраць, але сказаі: «Сажыч, вы афіцэр, таму — ніякіх дыскусій». Я мусіў узяць 50 хлопчакаў са сваёй школы ў Наваградку і еханіць ў Ліду. Батальён быў беларускай ваеннаі адзінкай: я цягам патоўдзе школі жаўнеру і паслы ў іх накроўвалі на ахову станцыі.

Мянэ накроўвалі з аднаго месца ў другое — Маладзчна, Стоўбцы... У кожным я меў па 200—300 хлопцоў для перашкoleniya. У суме перашколяў калі 25000 жаўнеру. Размаўлялі мы толькі па-беларуску. А цяпер хтось уяўляе сабе, каб лейтэнант беларускай арміі загаварыў на роднай мове?..

«За Беларусь — хочь з д'яблам»

— За м'яжкою закінцю нас у Саарбрюкен (на м'яжу з Францієй) Родзька, які кіраваю БНП, дау мнем загад перайсцы да французуў Раптам у Саарбрюкен прыхіджае Рагуля і забірае мяні ў Борлін, адкуль мы накіраваліся ва ўсходнюю Пруссію, у батальён «Дальвіц». Колкіль я спаткай знаёмым хлюпаша! Кажу Рагуло: «Я жничога ў гэтай справе не разумею». Нашто генэрал Міхал Вітушка адказаў: «Не хвалойся. Я ўсё вазьму на сябе».

Потым Рагуля засунуў мяне ў Баварыю, дзе я зрабіўся камандзірам афіцэрскай школы. Раптам немцы прысылаюць нейкага свайго афіцэра, які мусіў пераціць мae функцыі. Хлопцы распачалі бунт, а мяне пасадзілі пад хатні арышт у хатцы расстраляльня. Але з дапамогай Рагулі, які дзе б ні быў, ствараў на прысутствіх цудоўнае ўражанье, мяне вызвалілі і накіравалі ў нямецкую школу афіцэрэй пад Ростак (Мэклэн-
дауслен).

бург). Там і застау капітуляцію. Скончъ мъдзычна філкульстура Марбургская юніврэсітэту, пе-рабраўся ў ЗША. Я ханеў ехатъ у Аргентыну ці Аўстралію, аднак жонка, я у якой у Амэрыцы жыла, дзядзька, наасталя... Барбара, якако раптоўна памерла ад раку, калі ей было трохі больш за 50 гадоў, была вялікай патрыёткай Башыр-каўпачынкі. Як і ўсяе яе інтэлігэнт-ная сям'я.

У Амэрыцы. Найвялікшае дасягненне

— У Амэрыцы я працаўш па спэцыяльнасці — доктарам-анэтэзіёлагам. Даўчка Галіна нарадзілася, калі быў студэнтам, у Німеччыне. А сын Юзік зьявіўся на сьвет, калі мне было 44 гады! Хацеў, карабен таксама стаў лекарем, аднак сын выбраў іншы плях — сцягтарскі. Ціпер Юзік — знакаміты тэолаг, які місянэр нават да Беларусі дабраўся.

нават да беларусі дасраусі.

Прыехаўшы ў Дэтройт, адразу ж прадоўжыл нацыянальную справу. Заснавал парада Святога Духа. Потым царкву напаткала бяда — раскол у беларускім царкоўным жыцці...

У 1982 г. міне выбрали на паса-
ду старшыні Рады БНР. Хая
міне была старшыня Вінцэнт Жук-
Грышкевіч мяне не любіў, галасы
за маю кандыдатуру аддали 70
працінтаў долегатаў. Раней ён
зрабіў міне скаратаром у спраўах
вэлгарана, заўсёды казаў, што па-
літычна я — няграматны. Граматны,
няграматны, але ж праправіў
15 гадоў. Час майго праўлення
хтосьцы ахрысьціў «брэжнёўскім
застоем», але, паверце, гэта хлус-
ня. Калі съеходзіў, галасаваў суп-
рарца ціпераційнай старшыні
Івонкі Сурвілы, і яна пра гэта ве-
дае, — хапеў, каб маць месца зані-
Рагуля. Калі яе выбрали, я сказаў:
«Івонка, будзеш нашай Маргарэт
Тэтчэр». Лічы, што яна добра
кіраўніца спраўам.

Сваймайтайкіпым дасягненiem лицу візьт на Радзіму ў 1993 г., калі съявіваласіць 75-я югодкі БНР. Ніколі не забуду гэтага гісторычнага моманту: я раблю прамоўку перад трывамі тысячамі чалавек, усе скандуюць «Жыле Беларусь!», а ў мене цікіўца, съязы... Эзьці ў Вільню, дзе адбываўся заклад матыллы брату Луцкевічкі. І ў Беларусь, і ў Літве за мнай бегала прэса, усё пытала пра БНР. Я адказваў кората: «Калі б не БНР, не было бы БССР. Калі б не было БССР, не было бы незалежнай Беларусь». Спактаўся на напішым адметнымі дзеячамі. Напрыклад, зь Пётром Краўчанкам, з якім мы ў добрым рэстаране пілі канікі з мітрапалітам Філарэтам. Апошні абяцаў, што з цігам часу авабязкава пірайтэ на беларускую мову...

Антыбеларускасць — стражэшннае гора сучаснай Беларусі. Лукашэнка — хітры і здольны палітык. І сярод апазыўці я сέньня ні баўчу такіх жа здольных ды хітрых. Але ж Беларусь мусіць адрадзіцца.

Запісаў Аляксандар Адзінец

Галёпы

Ці плянавалі бацькі-заснавальнікі абысьці БНР менавіта ў гэты дзень, і так выйшла выпадкова, але факт: Дзень Волі супадзе з адным з найбольшых хрысьцянскіх сьвятаў. 25 сакавіка Звеставаныне (Дабравешчаныне) Найсвяцейшай Панны Марыі сьвятуюць каталікі, пратэстанты і частка праваслаўных цэрквеў. У гэты дзень Марыя, а праз'е і ўсе людзі добрай волі атрымалі добрую вестку пра будучына.

Праўда, з той прычыны, што сёлата Звеставаныне прыпадае на Вялікую Пятніцу, імша ў каталіцкіх касьцёлах пераносіцца на 4 красавіка. А ў згодзе з праваслаўнай традыцыяй, грэка-каталікі будуць сьвяткаваць Дабравешчаныне на Дзень Волі і сёлата.

Вернікі абедзьвіх асноўных канфесій шанавалі ўесьес пэрыяд паміж «старым» і «новым». Дабравешчаныні — Міжблагавешчаныні, імкнуліся не займацца асноўнымі палявымі работамі ў гэтыя два тыдні, не выганяць першы раз жывёлы ў поле, калі надвор’е не дазволіла зрабіць да пачатку сьвятаў. Існавала складаная систэма рытуалаў і прымет, што можна, а чаго нельга рабіць у гэты час: напрыклад, высаджваць расаду і папраўляць агароджу ў горадах можна, але кольле ні ў якім разе не ўбіваць у зямлю, а пагатоў нельга апрашыць або бараанаваць. Лічылася, што нельга чапаць маци-зямлі, бо яна можа

прагнавацца ды не зарадзіць.

Сымболіка Дабравешчаныня, як і амаль любога традыцыйнага сьвята, уяўляе сабой вельмі складанае пералицецьне архайніх паганскіх і найноўшых хрысьцянскіх вераваньняў. Дабравешчаныне было адным з самых любімых сьвятаў, на якое «гукаті вясны» і якое абавязковы супрадавалася сямейнімі пачастункамі.

Адной з самых верных прымет вясны лічыўся прылёт бусла, любімай птушкі беларуса. Паводле павер’я, бусел заўсёды прылітае на Дабравешчаныне. На чым двары ён паселіцца, там будзе поўны дастатак. Разбураць гняздо бусла — вялікі грэх, бо бусел лічыўся пераўсабленнем чалавека. Звестка аб звязульніні ётага дарагога госьця вясны радасная, усе жадаюць паглядзець на яго, ды не рашинаюцца

тут жа вайсыці на двор, бо лепш за ўсё ўбачыць бусла першы раз у палёце — тады цэлы год «будзе лёгкі на ногі».

На Дабравешчаныне, каб сустрэць буслоў, здаўна піклі адмывася руцяльнае печыва з пшанічнай мукоў ў выглядзе булак і коржыкаў рознай формы — сажі, барані, сирпа, але найчасцічней у выглядзе розных птушак (найперш буслоў) і бусльянай лапкі або хаші б са знакам гэтай лапкі, выціснутым на паверхні, досьць падобным на «пазыфісцікі», толькі бяз кола. Называлі також печыва «бусльянай лапкай», або «галёпам».

Плякі галёпы напярэдадні Дабравешчаныня або на наступны дзень, бо на сама сьвята пачын хлеб забаранялася.

На жаль, старадаўні звычай пачы галёпі яшчэ не атрымаў у нас новага сэнсава-

Коржыкі галёпы

Паколькі Дабравешчаныне амаль заўжды прыпадае на Вялікі Пост, дык цэста на сапраўдную галёпу мусіць быць абавязковы посным — бязъеяк, малака ды масла. Аднак паколькі ў асноўным прызначаліся галёпы дзецям, дык імкнуліся рабіць іх з найлепшай пшанічнай муко, салодкімі, не шкадчоўчымі мёду або цукру.

Калі пачы галёпы ў выглядзе коржыкаў, трэба замясціць поснае ды праснае пісочнае цеста. На дэвзе шклянкі муки — ад дэльвія столовых лыжак да адной шклянкі цукру або мёду, на густ, вэрзь шклянкі алею. Паколькі прымысловасць забяспечвае нас дастатковая посным маргарынам, можна замініць алей маргарынам (каля 150 г на дэвзе шклянкі муки — так выйдзе смачнай). Крыху солі, палову ці цэлую чайнай лыжачкай соды, «загашанай» воцатам, можна 1—2 столовыя лыжкі рому, дасэртнага віна ці гарэлкі. Не зашкодзіць апельсінавая ці лімонная цдара, ваніль, цынамон — не парушытак установак посту, альбо тады нашы галёпы будуть набліжацца, хутчы, да кухні гарадзкіх сярэдняй класы XIX ст., чым да патрыярхальнага сялянскага стала. Зрэшты, гэта якім падабаецца. Досыць дourа замешванае цеста лепей зыміцьца на патудзіны ў лядоўню. Калі выпікаць галёпы ў выглядзе булак, то неабходна дадаць дрохджы.

І калі паска — пачыце ў печы або ў духоўкі пры раўнамернай тэмпературы (180—200°C) да залаціста-хуткага колеру. І частыці — дзяцей, буслу, маці-зямлю, сябrou-нацыяналісту ды выпадковыя сустрэцьны міліцыянты. Са сьвятам Вясны вас. Са святам Надзеі!

Буська, буська, на табе галёпу,
Дай мне жыта копу!..

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

АЛЕКСІ БЕЛЫ (нар. у 1968 у Менску) — даследчык історыі матэрыяльнай культуры. Сябар рэдкалегія часопісу «Спадчына». Ліаўрэт прэміі Беларускага ПЭН-цэнтра імя Ф. Багушэвіча 2001 г.

Дзень Мары

Працяг са старонкі 11.

Юры Панцопа, пісьменнік:
Для мяне свободная Беларусь — гэта свободнае развітые беларускай мовы, якой нічога не замінае. А першыя прыкметы будзе съведчыць у некаторай ступені.

Віктар Марціновіч, на-
меснік рэдактара «Беларускай газеты»:

Ніводзін з прапанаваных адказаў не адпавядае майму ўлётнен-
ні про Вольную Беларусь. Нават свободныя выбары мала што вы-
рашаюць, а існаваные свободна-
га парламэнту, презыдэнта мала
што зменяе. Патрона систэма

грамадзянскага кантролю за ўла-
дай, как чыноўнік быў арыентаваны на народ. Патрэбны мэ-
ханізм адказаць ці палітыка пе-
рад грамадзянамі, які рэалізуецца з дапамогай свободных СМІ

праз выбарнасць на толькі зака-
надаўчай, але і выканайчай ула-
дзе, дзе толькі гэта магчыма.
Адзіны від страху, які можа існа-
ваць у свободным грамадзтве, —
эта страх чыноўніка перад вы-
барчыкамі.

Уладзімер Мацкевіч, паліто-
ляг:

Калі будуть свободныя выбо-
ры, Беларусь пойдзе па шляху да волі і дэмакраты. Дзякуючы ак-
тыўнай частцы пашырэцца ўжы-
ваму нацыянальнай мовы, на ёй вымушана будуть размаўляць і кіраўнікі дзяржавы. Усталоецца па-
наўвартасная міжка з Расеяй

і Нішэ казаў: «Народ, які ве-
дае, навошта яму жыць, можа вытрымаваць любымікі». У гэтым
радку ўся філозофія адказу на

мяне — магутная краіна з адзінай дзяржавай беларускай мовай, сваімі гістарычнымі сымболямі. Гэта краіна, народ якой на-
рэшце даведаецца, навошта яму жыць, жыць у сусвете, які ўступае ў новую, на мою думку, цывіліза-
цыйную парадыгму — вестварства. Ціпер паўсюдна ідзе скон дэмакратіі і лібералізму. Выхысьці ў гэтых умовах зможуць толькі народы, якія ўсвядомішы сабе, бо іншакі зынікнучь назаўжды. Свабодныя выбары, мова і ме-
жкі прыйдуть потым.

Уладзімер Вішнеўскі, мастак:

Важна ўсё. Вельмі важныя сва-
бодныя выбары, мяжа з Расеяй, як і іншымі дзяржавамі, кіраў-
нікі павінны размаўляць з наро-
дам па-беларуску. Хіба наконт Лукашэнкі няма ілюзій, нават калі ён пачне размаўляць па-беларуску.

Сямён Букчын, пісьменнік:

Вольная Беларусь для мяне —
краіна, дзе жывуць свабодныя людзі, якія адчуваюць сабе беларусамі, якія жадаюць будаваць свой нацыянальны дом, пачуваюць сябе гаспадарамі сваёй зямлі. Краіна, якая пабудавана на нацыянальных і дэмакратычных прынцыпах.

Уладзімер Арлоў, пісьмен-
нік:

Ні паасобку, ні разам пералічы-
ных крэтыэрэ не дадуць адчу-
ваныя знаходжання ў вольнай Беларусі. Памітаце, у Ларысы Геніюш: «Воля — я тое, што руки развізжуць, зменяць на

большую клетку малую...»

Вацлаў Аришка, культуролаг:

Свабодныя выбары. Прынамсі,
гэта будзе істотны крок да пабу-
довы вольнай краіны. Калі ка-
заць больш шырока, вольная Бе-
ларусь — гэта тая Беларусь, у

якой беларусам будзе жыць

у туалете.

Сяргей Навумчык, намеснік

старшыні Рады БНР:

Ні першае, ні другое, ні трэцje

ні паасобку, ні разам не зъяўлю-

ся.

Антытаў Арпём Ліва

Чалавек на высьпе

Валянцін Тарас. На высьпе
ўспамінаў: Мэмуары. — Менск:
Беларускі кнігазбор, 2004.

...or that sea-beast
Leviathan, which God of all his works
Created hugest....
Milton, «Paradise Lost», b. 1. *

Выспа сп. Тараса мае нашмат большыя памеры ў часе, чымся ў прасторы. За выключэннем апісаннай даваснага, часоў аўтара-вага дзіцінства. Менскі, успаміны я на мною географічнага вымы-
рэння. Іх зъемст — час і людзі,
пражыты дні і ночы, супстрэчы,
успаміні і сны, говоры і кан-

Даволі дзіўна, якой малой геаграфічна (Менск і ваколіцы) выйшла гэтая высپа; яна не пашыралася з партызанскіх часоў раннігня юнацтва. Побач жыла велізарная, на штошту частку сушы, краіна, адбываўся векапомныя звезды, шамацелі магноліямі паўднёвай курорты, грымелі гусеніцы па дарогах сумежных краін савецкія танкі, выдаваліся разумныя і съмлельныя кніжкі — двухаў і варушысь ягоўніцтва. Левіфлан звышэздзяржавы. Выспа сп. Тараса месцілася тут жа і не была цалкам ізаляваная ад гэтых зьяў, але паўстае перад чытальцам трэтыорый з дакладна вызначанымі «берагамі» і строгім «мъгтым рэжымам». Усё, што адбываецца звонку, застаецца на другім пляні.

Вызначаючы ў «жменьцы папярэдніх слоў» мэту расказаць пра савецкую мінушчыну для тых, хто асабісты які на ведаў (унуку), сп. Тарас пратрануе ўвазу чытачоў нізку эпізодаў сваіго жыцця, злучаную ніткамі ўласцівых сталаў му, науванаму яксыць чалавеку разваг над дзівосамі лёсу, з «невыпадковымі», супадзеннямі, партратамі саброй і калег, не пазбаўленай пэўнай палемічнасці ў асьвятленні «гарацых тэм» сэньниншняга дня — праўды пра вайну, савецкую культурную спадчыну, нацыянальны рух апошніх дзесяцігоддзяў. Гэта цікава чытаць сέнняні і, думасця, якшч цікавей будзе раз пэўны час, але чалавеку, які савецкія часы ў нейкай ступені памятае, відавочна, што паастаўленую в уступным слове задачу мэмуарыст выконваць не пажадаў. Бо пасъядоўна (цяжка сказаць, съвидома шч не) пазбывае аналізу, алагульнецнія, пашырэння рамак апавядання, апісаючы на столькі Левіфана (савецкага жыцьцё), колкі сваю юласць высуну.

Гэткі падыход цалкам ляжыць у речышчы пастваўленай у загаловак мэтафары. Нехта з высакадумных савецкіх пісьменнікаў прапанаваў

выраз «экзегія душы». Чытаючы усташыні сп. Тараса, пачынаеш разумець яго ў нечым па-новаму. Чалавек спарадуе жыў на высьпe, сачыў за сабою, пільнаваў сваю душу, не дазволяючы, каб паскуздз-тва зонку забрудзіла і гэты вакалавак прасторы (хутчэй, унутранай, чым знадворнай), зрабіўшы яго непрыдатным для жыцця. Знадворны уплыў быў усодыбны, штодзённы, малгутны (чыжка з таго дзівіца, калі працуеш у органе ЦК КПБ), стрымліваў яго было невымоўна цыцка, і нават усташыні пра гэта не належала да лёгкіх справы.

У вінчаку маєм тоє, що маєм. Чалавек виключна савецькага выхавання і шцвіра савецьких поглядіў на працягу гадоў перажывае глубокую эвалюцыю, найгрунтуючайшим чынам пераасэньюєвае свае погляды, сам не пераастае дзівіцца са сваёй эвалюцыі (наймацишы тут хіба раздел «Хлопчык са старога фатаздымка»), але не расказвае нам пра яе амаль нічога. А эта ж найвязлівашая — і найцікавейшая — таемніца савецькага грамадзтва: якім шляхам **асонбіныя** чыста савецькага выхавання людзі прыходзілі да адрынання савецькага ідзяліт'я? Як эта адбылася?

Адчуваєща, що мэмурыйст ня супраць адказаць на пытнанні. Але не адказвае. У мэмурах увогуле вельмі мала гаворыцца пра «неса-вецкі» бок жыцця аўтара, пра ягоныя роздумы, пошукі, пра неаднаразовыя наялгікі выбар (накшталт адмовы ад уступлення ў партыю), які, у адрозненіі ад шмат каго з аднагодкаў, урэшце прывёў яго да іншых поглядаў і каштоўнасцяў.

Безумоўна, важкім быў уплыў сюроў, але іншы раз нават кіруйдана: толькі згадваюча гарачыя размовы і спречкі з А. Адамовічам, Б. Быковым, зъмест жа тых размозу застасця «за кадрам». А гэта ж і была тая жывая матэрый інтэліген-цкага жыцця часоў застоні!

Вельмі стрыманна падаючыца ваганьні наконец уступлення ў партыю, амал нічога — пра пера-жыванні (яны, безумоўна, мелі месца) супрацоўніка «Звязды», які бачыў, скажам так, разыходжанні

за підсвіткою, разом з якою пам'як річна існанцю і ткстамі газеты, да якіх і сам прыкладаў руку. Аповед пра гэта, безумоўна, вымагаў бы шрызага асьвятленныя савецкіх рэйлій, каб неабазнанаму чытчу сталі зразумелыя адпаведныя маральныя дылемы. Мэмур, аднак, выразна ўстрымліві-еца ад экспурсаў на трэтырою Левіфана.

Праз цюю стриманасьць стаў-
ленне Валінціна Тараса да савец-
кага ладу вымалёўваеца даволі
выразна. Дзяржава і партыя жы-
вуюць сваім жыццём, спадар Тарас,
савецкі пісьменнік і журналист, —
у **песчным сымбіёзе** з імі, але са-
мастойна. Самастойнасць для яго
вельмі драгая, але на дачыненій
сымбіёзу кладзеца большая част-
ка жыцця, і съмешна было бы
рабіць выгляд, што гэта іні так.
Тым больш што сымбіёзу сп. Тарас
не перарываш: гэта Левітан здох-

Маўчанье адносна прыкрых
бакоў блізкага сужыцца з дзярж-
партытальным каласом можна выглу-
мачыць тым, што гэткі рэчы, на-
колькі было магчыма, не дапуска-
ліся на высуну сп. Тараса. Хутчэй за-
усё, ён меў рапчу: адасоблены
лапік незалежнай тэрыторыі мог
ня вытрымаць напруження. Бо
адчуваеца, што, ніглядзячы на
кола адданых саброў, гэта была
менавіта высока ўнескапакійны
моры, на сісъмічна ненадзейнай
глебе і побач з матагутым зверам.
Тут трэба асьцерагаць. Але ж чы-
тат. Чыгач шмат чаго страпан-

Ангантайсьчна настро пада-
юща пераважна ў сцільсім пера-
казе. У фокус «біографічнай мас-
тацкай прозы» (гэтак называе-
жанні сваіх замалёвак аўтар) ап-
наюча менавіта праявы сынергіз-
му ў адносінах з дзяржаву-
партыйным ласкам. Сл. Тара-
ціка і пераканаўча апісвае зма-
гненне з фашызмам, сведкам і
удзельнікам якога ён быў. Людзі
баранілі сваіго Левіядана ад яшчэ
больш небясьпечнага для іх ства-
рэння. Нават больш: да сл. Тара-
ціка менавіта досьвед ваенных гадоў
стаўся падмуркам для пабудовы
самастойнага съветаполітуду, выз-
валенія з палону іздзялітчіх
лгомай.

І падчас вайны, і паслья яе мэму-арыст не імкнуўся не заўважаць непрымітнай бакі рачнасці. Але, апісаючы савецкае жыццё, сп. Тараś пазбягая змрочных фарбай. У самай сумнай сытуацыі ён захадзіць ракурс, з якога яна выглядае найлепей. Нідзе ён не падаў уласныя ўчынкі як асабістыя, бунт супраць сыстэмы, з вялікім задавальненнем апісаючы, якім чынам удавалася рэалізуваць сумленныя задумы без адкрылага канфлікту з уладай. Непазбежны на гэтым шляху страты і саступкі (наглядат! штучных канцовак яго-ных вясеных апавяданняў) выклікаюць у яго сум, але, здаенча, ніколі — згрэзоты сумлення. Борэдка хто з творчых работнікаў — калі быў сапраўды творчы — не драгожні савецкага Левіянана, але мала хто парушаў пры гэтым добру вядомыя правілы бяслекпея.

Шкада, аднак, што пад упільнівам даборт сусідаваныя (бо падкар'язлю яшчэ раз, мэмурарыст перака-наўчы даўодзіць сваю інтэлектуальную самастойнасць) сп. Тарас Траціць вастрыно зроку нават у тых месцах, дзе гэта нельга растлумачыць адно павагай да матунага сымбіёнта. Тэндэнцыя найбольш прайвілася ў ружовых апісаннях звяздоўскага малазіярэза по-быту і шыльна зайдзялягізаванасці газэтнае працы. Дзяржпартыйныя калос, выглядзе, нішмат вымагаюць ад сваіх ідеалічных служкаў яшчэ ў часі расплачваўся, можна на працу прыходзіць абы-калі, можна выпіць тут жа піва і на піва. Прыстойная заробкі, прыменныя камандзіроўкі, высокі статус... Пасправуй зразумець, ад чаго ссыпваюча калегі: ад паукут сумленьня, змучанага каёзным прымусам нахабнай і штодзенай

хлусьні, щі ад лёгкіх грошай і ціску увасобленій у кампанії сяброву «Гагемнае» традиції? Мэмурасыт нібітка схляпца да першага варыянту адказу, але не спрабуе пераканаць на ёгтам, зноў жа пазбягано-зы заглыбляща ў падрабязынасці. Падаецца, ён хацеў бы выкінуч з высipy нават тыя аскепкі і трымаема іх выключна дзеля памяці пра сябродъ...

Стръманасьц сп. Тараса ў прыпамінанні і аналізе тагачасных аэзанс (што мела засаблювану вагу) тут дасягае апагею, але і ў іншых месяцах яна претварае тэкст з сяесаблівым шарады. Зробленыя ім «замалёўкі на паміші» шмат дзе выглядадаюць таймічнымі малюнкамі бяз подпісаў. Мы можам толькі згадавацца, як шмат зрабіў для яго сыветаполігднай эвалюцыі А. Адамовіч, анічога не даведаўся пра ўпльбу на ягоныя погляды гучных публікацый у цэнтральным друку (хаця б у «Новом мире» Твардоўскага, гэтаксама як і пазнейшых перабудовачных). Аняк, выглядада, не адзягаваў мэмурyst на падзеі 1968 году, Аўтантан-стан Чарнобыль...

Што ж такога можна пачарпнүць
пра савецкі час з успамінаў сп. Та-
раса? Цікавыя факты, якія, аднак,
вымагаюць камэнтароў, што злу-

чым на прыватныя эпизоды з гісторычных разліямі. Непаўторнай ў сваіх экзатычнасці малонкі даваенага Менску. Выдатныя партрэты культурных дзеячаў з колы ягонаў знаменных. Глыбокую пераканаенасць, што чалавек можа захаваць сваю асабістую гаднасць нават ва ўмовах таталітарнага ладу, і прызнаныне (трохі дакліратыўнае), што гэта патрабуе ад яго вілікіх выслікаў. Асабісты прыклад таго, што жыцьцё з Левіяфланам не з'яўляецца непераадыянам пешашкодам для чалавека, які хоча мысльці самастойна. Сведчаньне, не, што на гэтym шляху даводзіцца не аднойчы прызначавацца самому сабе ў памылках. Неблагі падарунак унукам — калі яны, ня маючы асабістага ўдзелу ў саставе сваёй родніцы, здолеюць яго расшыфраваць. Хутчай, гэтая чытанка можа служыць дапаўненнем да іншада, сродкам удакладнення асабістага акцэнту. Знайমіца з эпохой наступным пакаленням варта па-

більш інформативних криціах.
Чаго знайсці якісь (і гэта, не-
сумненна, будзе расчараўаньнем
для кожнага чытача) — справада-
чи пра шматгадовую пошуку, рас-
чараўаны, сумненны, занадті.
Аналізу раздумаў над кнігамі, га-
зетамі, юзыцьм — пра тую ба-
ращбу і працу з самім сабою, якую
сп. Тарас, як сам прызнаеца, вёл
доўгія гады. Ніяма, на вялікі жаль,
аписаных тых асаўблівых шляхоў,
якімі флюіды свабоды дасяглі са-
вецкіх людзей. Валініц Тарас пе-
рэжыў свайго Левіфана, нават
більш — навучыўся жыць без
Левіфана ўвогуле, і гэта выклікае
павагу да яго. Але ён не парушуе
таямницу гэтася эвалюцыі. Ягонае
права — наша страта.

Даніла Жукоўскі

Чэская калекцыя
Логвіна

Андряніка Г. Гук
сонечнага гадзіньніка /
Пер. з чэскай
В.Бяльковіча; Прадм.
С.Сматрычэнкі. — Менск:
Логвінаў, 2005. — 300 с.
(Чэская калекцыя).

Чэскі эмігрант Даніэль Кеплер у засьнежаным Ка-ларада выпадкова сустра-кае сваю зямлячку Эн Вай-нае (дауней Ганна Вайниш-тай). Высьвяглецца, што разам з ягонай маці яна знаходзілася ў нацысцкіх лягерах і была съведкай сінае смерці. З размозу Даніэля і Эн перад чыта-чом паўстася трагічная гісторыя, каканнях чэхах.

Тамаша і гарэзія Рахель. Кніга была ўтвараная прэстыжнымі літаратурнымі прэміямі Чехіі. Беларускі пераклад рамана распачынаў новую сэрыю «Чэская калекцыя», у якой мяркуеца знаёміць беларускага чытача з найлепшымі здабыткамі чэскай літаратуры.

Невядомая літаратура

Антон Адамовіч. Да
гісторыі беларускае
літаратуры. — Менск:
Выдавец ІП Зыміцер
Колас. 2005.

«Курс лекцыяў» доктара Адамовіча, укладзены Валер'ем Булгакавым, паспа- борнічае з акадэмічнымі шматтомнікамі «Гісторыя беларускай літаратуры». Зборнік артыкулаў бязъ цвёрдай прэзыдацыі, систэматызацыі й ранжы- ру, тым ня менш, дазваляе атрымаць яснае ўяўленне аб tym, хто ёсьць то ў нашым красным пісьмен- стве. Дапамагае даклад- насць ацэнкі, празрысты- стыль, дзякуючы якому «магілія» ў паўтары тыся- чы старонак чытаеща лёг- ка. Не замінае і п'зняя прыватнасць выкладу, адступленні, кшталту ап- ісанья восені 1926 году: «гай ў пазалоче» стаялі амаль не да Каляд» і за- стаўся ў вершах Паўлюка Труса і Язэпа Пушчы». Чытайце — кніжка по- юная адкрыццю і нечака- ная.

Каханы горад

Цяпер беларусы ня маюць належнае сталіцы, бо ня маюць Старога гораду. Аднаўлення гісторычнай памяці не дасягнуць без адбудовы Менску даакупацыйных часоў і прамаўлення праўды пра яго разбуранінай. Эсэ Сяргея Абламейкі.

Працяг. Пачатак у №10.

Монастар індустрыялізацыі запрабаваў плоймы работнікаў-штурбак. Усе гэтыя шрубкі трэбы было карміць, адзівіць, лячыць, вучыць і перавозіць ад месца жыцтва до месца працы. Таму й праклалі буйныя магістралі праз сэці старога Менску — розныя тэм «дублеры прастаспактаў» і «паркавыя магістралі». А пасля дабы ўсё мэтрапалітэнам.

Ты пішаш «паркавыя магістралі» і ўсыведамляеш, што адна такая магістраль загубіла Замкавую, Падзамкавую і Завальную, — які заняпад, якое эстэтычнае падзенне нават у назыве, ня кажучы ўжо пра сутнасць!

Менск субімаваны

У пракладцы Паркавай магістралі праз сэці старога гораду была на толькі эстэтычнае, але й больш злавеснае сымболіка. Па Паркавай з Драздоў на працу ездзілі партыйныя босы — сартары імпрэзы, якія дапільнували ў нас чужыя інтэрэсы. Той інтэрэс не супадаў, не супадае і никой не супадзе з інтэрэсамі Менску, яго жыхароў і іх краіны.

Страціўшы горад, бедныя менчукі субімавалі свой клопат аб ім у прымытв'яне «азялененні», а іх прыроднае культурнае нарадалі прайяўленца ў чысьціні на гарадзкіх вуліцах. Стрыманая прыстойнасць — частка мэнталітэту тутэйшага чалавека.

З іншага боку, ты разумееш, што калі б у 1940—1950-і гады нехта ў Менску загаварыў пра рэстаўрацыю ці рэгенерацыю старога гораду па прыкладзе варшаўскага Старога места, наўгад ці б'ён застаўся на волі, а мог бы і з жыцьцем разъвітацца.

СЯРГЕЙ АБЛАМЕЙКА — (нар. у 1962 г. у Менску) журналіст, працуе на радыё «Свабода». Скончыў гісторычны факультэт БДУ, дакторантурну Люблінскага ўніверсітэту. Аўтар ненадрукаванай дысэртациі па гісторыі юніцкай царквы ў Беларусі. Працаўштудаваў на Навукова-асветніцкіх цэнтрах імя Ф. Скарыны. Ад 1990 супрацоўнік беларускай рэдакцыі радыё «Свабода». Аўтар кнігі афарызму «Ёбоімы», што выйшла ў сэрыі «Вострая брама» віленскага выдавецтва «Наша Ніва».

нимі выхухамі зьнеслі небяспечныя руіны на ўсім працягу Савецкай, а пазней прыгнані менчукамі на разборку завалаў.

«Гражданочка, в сторонку»

Калі ёнкавэдсты пацільвалі

Дом піянераў, да іх кінуліся маткі дзядзей, што змаймаліся там у розных гуртках: «Што ж вы робіце, вы хіба не збіраецца вяртацца?..» А ў адказ клясьчына: «Гражданочка, в сторонку». Гэта, дарэчы, быў не найгорыши адказ і не найгорыши вынік. У іншых беларускіх гарадах тых, хто пратэставаў супраць падпалу іх дамоў, расстральвалі на месцы. «Свое».

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Паводле фотадакументаў, Стары горад у Менску быў хоць і спалены, бяз дахаў, але цэлы. Пасля пажару на вытрымалі адзінкавыя дамы, некаторыя, як гатэль «Эўропа», былі зімпічаны імперсімі бомбамі. Але немцы карысталіся пераважна лёгкімі бомбамі. У першыя дні вайны ў Дом ураду такіх трапіла каля 20-ці, але ён, як відома, стаіць і дагэтуль. Калі менчукі падчас акупацыі хадзілі ў кіно ў Дом афіэрраў, яны магі бачыць дзівye двуххмэтровыя варонкі ад імперсімі бомбай праства ўзлі — астатнія частка будынкі не пацярпела. Затое калі Менск вызвалілі, зынкіла ўсё леваве крыло гэтага функцыяналістycкага будынку Лангбарда ў выгледзе самалету.

Шмат чаго ў Менску было зімпічана як бы сымбалічна. Часам ты думаеш, што гэта не выпадковы сымбалізм. Абодва менскія дамы Луцкевіч і горыдзічыя не маюць нешта адаўніць з прычыны ахоўнай зоны мэтру. Бэдны твой горад. Адхуль на яго галаву бяруцца ўсё новыя мадаліны архітэктары, аўтары тых лесвіц? Чаму іх курс за курсам выпускае архітэктурны факультэт політэхнічнай акадэміі? Быцкам бы там прыстойныя людзі працуаць, і студэнтам да мяжу возіць на практику, напрыклад, у Прагу, і 20 гадоў назад вазілі. Адхуль жа бяруцца такія, як Мусінскі, што пабудаваў вялікі дом на Нямізе. Зрэшты, нашы пытаницы — ты ведаеш адхуль. Мадаліны дойдзілі гэтак жа вызваленія ад культуры і спадчыны, ад мовы і памяці, як і іх настаўнікі. Іх не наўчуць, што ўсе базы выяўленія архітэктараў прагнуть новага, але найлепшыя — шануецца і старое.

Калі ты ўспамінаеш пра рэпарацыі, якія саветы ўзялі зь неміаў за разбуранныя саветамі ж помнікі Менску, ты думаеш, што яны аказаўся і някепскім бізнесмэнамі. Падчас вайны ў Дамініканскім касцёле была імперсіяльная вайсково-мэдычнае ўстанова, дык саветы яе бамбілі бязлітасна — разбурыйшы шыкоўныя старажытныя

дамы на паўднёва-ўсходнім баку плязу Волі, там дзе цяпер кансерваторыя, разбурылі сам кляштар, часткова пашкодзілі касцёл, а таксама зінішчылі кварталы валоў яго — паміж Камуністычнай (Валоцкай) і Энгельса (Дамініканскай). Пасля вайны ўзялі з неміаў гроши на аднаўленыя комплексу дамініканскай як помнік агульнобеларускага значэння і неўзабаве гэты помнік зьнеслі з прычыны непажаданасці яго суседства з новапабудаваным помнікам Сталіну. Цікава, чи не пашыріўся імперсізм імперсізмом?

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбуванага дому выклікае жах у людзей і дагэтуль.

Адыходзячы, саветы спаліў Гомель, Полацак і іншыя гарады. І ніхто сеняна пра гэта не гаворыць. Но таму, што першай будынкай, што паўстала на руінах ужо ў 1946 годзе, стаў новы гмах МГБ? Будынак даваенінага НКВД, дзе цяпер МУС Беларусь, відаць, для «новых задач» быў ужо замалы. Жылыя дамы на праспэкце сталі будаваць толькі праз некалькі гадоў, а арганізацыя з першага адбув

адбудова сталіцы

гатовы хлеб — свой хлеб.

Ты верыши, што стары Менск будзе адкрытым урокам гісторы. Ты верыши, што тваю ўлюбленую Казьмадзям'янаўскую, як самую старую мураваную вуліцу гораду, ператвораць у Музэй беларускай гарадзкой архітэктуры. Самым папулярным на Казьмадзям'янаўской будзе Музэй гісторы млыніцны ў будынку першай менскай аптэкі. Апрача музэя, на Казьмадзям'янаўской будзе самая прэстыжная рэстараны экзатычных кухняў. Лідэры краіны завядуць традыційно прыводзіць дзяржаўных гасцей з Стары горад і паказваць яго як прыклад нечуванага нацыянальнага ўздыму і салідарнасці. А пасля высокія госьці з дзяржаўнымі кіраўнікамі абавязкова будуть абедаць півячораць у адным з рэстаранаў у дварах вакол Казьмадзям'янаўскай.

У кляштарных будынках будуть музэі беларускай кухні, дынаматычнай справы ВКЛ, рамесніцкіх цэхаў і шмат яшчэ чаго. Пад Ніжнім рынкам будзе вялікі археалагічны музэй Менску XI—XII ст., а на Верхнім рынке перад ратушай будзе адноўлена месца страты, і яго біз справы будзе сумаваць гаралік кат, які прадаваць мякіе квіткі ў Музэй сядзібничных катаванняў.

Ты верыши, што вуліца Няміга зноў атрымае старую назуў — Няміская. Пасярэдзне я зноў будзе ічыць старажытную рабчуклу. Паабал я будуць каваныя парончы з балісамі, дно будзе брукаванае, а берагі абавязковы стромкі. Рэчка, а не канал у ботонім рэчышчы. Праз кожныя 50 метраў бакі вуліцы злучаць масти.

«Ля берагоў крывіцкае Нямігі...»

Ты верыши, што ў дварах і будынках Старога гораду будуць лісяткі розных гэтатру, а акторы будуць падзарабляць, даючы старабеларускія школьнікі інормацыйную проста на вуліцах, і людзі вакол будуць хапаць за жываты ад рогату. Беларуская батлейка зазнае ў адноўленым Менску новы росквіт. Лялькі ў дзясятках вартэнаў будуць гарвары на ўсіх асноўных эўрапейскіх мовах, у тым ліку на расейскай — для турыстаў з Расеі. Учначы на вуліцах будзе хадзіць сядзібничнай варта, а выхады са старога гораду і ўваход у замак будуць сымбалічна на ночь перакрывацца кабылінамі. Паўсюль будзе кнігарні, пякарні, гасподы і пішнікі...

Хай сабе ты гэтага ўжо і на ўбачыши.

А можа, твая душа кіне-такі вока на Каханы горад зь нябесаў і падміргне некому, хто будзе захоплена і прыўчына-думеніна спускацца па тваёй любімай Казьмадзям'янаўской да Ніжняга рынку і новага помніка ваяніў бітвы 1067 году на Нямізе?

Калі ты, мілы нашчадку, адчуеш неяк увечары на завулку на Рыбным рынку варулгнільне паветра, ціхі поргат і празрысты цень праплыве паўзь цібё ў дрыготкі сывітие ліхтара — не палохайся: гэта толькі стары і непараўнаны рамантны С. А. прыыциц паглядзець на Каханы горад і падаўца за цябе і за яго.

Прага, кастрычнік — сънежансань 2004 г.

насцілі ніколі не было і якай гэтую вольнасьць зьнішчыла ў тваім краі. Хто ціпер успомніць, што перад касцёлам Святога Язэпа некалі хавалі манахаў-бэрнардынau — там могілкі праста пад траутарам. Ці даведаўца ніколі менчукі, што ад «Беласуфрофу» да вуліцы Кірылы й Мятода яны шаштариць па съвітых касціях — праста под ходніком ляжаць у магілах кіеўскай мітрапаліты Валікага Княства Літоўскага, якіх хавалі перад царквой Святога Духа ў часы Уні? Зрешты, яны ўжо і самі Святадухаўкі. Як яны і бранцкай царквы Святых Кузьмы і Дзям'яна з шпіталем і школай — першай уніяцкай царквы Менску, якая некалі дала назну вуліцы Казьмадзям'янаўской.

Гэтая вуліца была першай мурванай у горадзе і самай прыгожай — некаторыя камяніцы стаялі на ей з канца XVI ст. Немцы разбурылі там некалькі дамоў на левым баку, астатнія не перажылі вызвалення. Што ж... *Suum cuique* — «вызваленым» «вызваленое».

Аб адноўленыне гатэлю «Эўропа» на падмурках гарадзкога тэатру — гэта на месцы, якое для ўсіх іншых народу аднайменнага кантынэнту было б недатыкальнае... Манюшка, Дунін-Марцінкевіч, першы нацыянальная опозіція... Табе на думку зноў прыходзіць упобоны! Паблій Сір: «Роенам moratur improbus, non praeterit!» — толькі часовай бывае беспакаранасць.

Пытаныне, на якое ты на маеш адказу, — ці выдаесьць нехта не-капі сапраўдны фотаальбом-даку-

мэнт, фотаальбом-сведчаныне пра Менск у Другой сусветнай вайне? Ці пакажа і раскажа хто-небудзь, як і колі зынкі 5975 старажых менскіх дамоў — 80 працэнтаў гарадзкой забудовы? Ці падлічыць нехта хані б прыблізна, сколькі пракцічна зьнішчылі немцы, а сколькі — саветы? Колкі ў вайну, а сколькі — пасля яе? Ты байшся, што нікога ўжо гэта не хвалюе і ня будзе хваляваць.

Прапоцтва Пазынкя

Куды ж падзеца табе, ня вызваленаму, а ўсё яшчэ паланенаму тваім горадам, яго колішнім вулікам і тваім крайнім Беларусью-Літвой? Летуць, спадзівацца на татальнай адуайленьне большай часткі сторога гораду? Гэта камфортна для душы, але ж ты реальна аэнчываешмагчымасць кунікі «паланеных», накіптал Уладзімера Дзянісава, Захара Шыбекі і Сяргея Харэўскага, ты таксама добра бачыш, куды кіруе сътуцьця на твоіх бакшчайшыце.

Аднак у нябесаў яны нічога немагчыма... Ты думаеш пра гэта у кожны з прыездоў у свой горад і ўрэшце ты з узячнасцю спадзімаеш пра нязломнага Зинона Пазынкя, які неяк скказаў табе за келіхам віна ў праскай гасподзе: «Усё знысем і ўсё адновім...» І ты, прыроджаны скептык і піз-сыміст, раптам далучыўся да гэтых алтыстичных слоў і таксама скажаш сабе і ўсім астатнім: «Не пераймайсясі, яны таго, чаго нельга зрабіць, любую будынку можна разабраць і любую вуліцу можна аднавіць...» Раней ці пазынкі у Менску зноў зявіліся Замчышча, Ніжні рынак з гандлёвымі радамі і ўсім яго заблытаванымі вуліцамі, завулкамі і тупікамі, Ракаўскае прадмесце, абедзяле Гандлевыя, адна з якіх зноў атрымае колішнюю назну — Зыбіцкая, большасць кляштараў з вежамі-дамінантамі, а можа, нават кварталы між Дамінікан-

кай і Юраўскай на месцы Палапу Рэспублікі. Ты верыши, што ўсе масты атрыманоць свае назвы і безыменнені ціпер мост паміж Нямігай і Траецкім прадмесцем зноў стане Хлусавым, а мост на вуліцы Купалы — Глібянским.

Каб вярнуць Менску пайтара да сясяткі старых вуліц і сотні (!) старажых дамоў, траба разабрацься 6—7 сучасных пабудоў — якай несувымернасць высілкаў і плёну!

Фата-марганца

Ты верыши, што відавочная для цябе ісціцна стане ўрэшце відавочна для ўсіх беларусаў — без сатылічнай адуайленьнай стагона Менску ім будзе сорамна вяртацца па ўзроўнікую сям'ю, якая ў сябе ўсё захавала, усё аднавіла і мae непараўнанай багацейшую за Беларусь архітэктурную спадчыну. Адноўлены стары Менск толькі дапаможа Эўропе прызнаць беларусу з пішаку ўсесвіту. Адноўлены Менск будзе сорамна вяртацца па ўзроўнікую сям'ю, якая ў сябе ўсё захавала, усё аднавіла і мae непараўнанай багацейшую за Беларусь архітэктурную спадчыну. Адноўлены стары Менск толькі дапаможа Эўропе прызнаць беларусу з пішаку ўсесвіту.

Ты верыши, што інжынёры знойдуцьмагчымасць аднавіць старую забудову над лінійнай мэтро.

І пад Ніжнім і Верхнім горадам звязыца тунэль для транспарту. А што грошы на гэтыя праекты звязыца самі беларусы, і скарбоні будуть стаць па ўсій землі. Адноўлены Менск будзе сорамна вяртацца па ўзроўнікую сям'ю, якая ў сябе ўсё захавала, усё аднавіла і мae непараўнанай багацейшую за Беларусь архітэктурную спадчыну. Адноўлены стары Менск толькі дапаможа Эўропе прызнаць беларусу з пішаку ўсесвіту.

валь будучыя пакалены.

Ты верыши, што Стары горад стане ўлобленым месцам адпачынку менчукой. Турысты будуць купляць сабе сувоніры з гарадзкім гербам і дзяржаўнай «Пагоніяй», будуць слухаць бой гадзіннікаў на ратушы, якія дзіўным чынам на будзьць перашкаджаны адзін аднаму. У ратуши будзе дазволені да ванаўца шлюбі на толькі менчукам, але ў беларусам з усея краіны, а таксама чужынкам. Паўсюль можна будзе купіць турыстычны дадзенін на любой мове з картамі і папулярным выкладам беларускай гісторы — без суседзкіх мітаў і запішнай сціпласці. На пешаходным Хлусавым мосце будуть грань музыкі, а мастакі і штукары аблюблюць увесі Ніжні рынку. А адноўленым будынку Трыбуналу Вялікага Княства Літоўскага можна будзе самому па старжытным варштапе надрукаваць на памяць старонку са Стутуту ВКЛ. У адноўлені з судовых заліў кожную гадзіну можна будзе панізіць за пачаткам судовага пасяджэння і падзівіцца з прыгажосці судзейскіх мантні. У Няміскім тупіку насупраць Петрапаўлаўскай царквы кожны ахвочы зможа пастраліць з арбалета.

На Ніжнім рынку, ля кляштару баніфратоў

Ты верыши, што ў аднодзяжаную частку Замчышча госьці сталіцы будуць заходзіць па перакідным мосці над ровам з водой, за валам на Замкавым пляні звязыца камянічкі рамеснінкаў, там будуть працаваць кавалі і чаканшчыкі. У замку ж будуть і музэі беларускага касцюму і зброя. У вадзянім Гарадзкім млыне на Сыслічах перад Ніжнім рынкам можна будзе пад кіраўніцтвам млынна змалочц трох жыт і аднесці ў суседнюю пякарню, адкупі праз пайгадзіны вы забераце

Адзіная радзіма

АДАМ ГЛЁБУС

Профіль

Калі мой профіль выб'юць на манэце
І зьявіца вульгарна любоў,
Мне стане сумна жыць сядро рабоў,
У хіцым ды рацыяналным съвеце.
Тады хай прыйдзе фальшиваманэтчы,
Каб маса грошай выйша зь берагоў,
Калі мой профіль выб'юць на манэце
І зьявіца вульгарна любоў.
Хай: на банкнотах более нулёў,
Манэты павыкідаюцца дзяцям,
Дэнамінацыя зъядзе каралёў,
Каб шлях па коле распачаць наноў,
Калі мой профіль выб'юць на манэце.

1974. Першы пашпарт

Парасон мне на дзень нараджэння бацькі
падарылі.
З парасонам пайшоў я атрымліваць першы
свой пашпарт.
Памянкунье, прапахлае kleem канторскім,
Падалосі надзвін юрачыста: съявочным,
Бо мне выдалі пашпарт, і я расцісаўся
Пад-над тоненкай рыхкою, пад фатакарткай.
Пашпартыстка зъяўзяла мене віншавала,
Ну я а разглядаў яе дойгія зграбныя пальцы,
Перапецканы ў безнадзеяна-вучнёўскі
атрапант.
У руц — парасон, а ў кішэні — мой пашпарт.
Мусіц, варта хоць неяк адзначыц падзею.
Трэба лодку узяць напракат, ёсьць жа
пашпарт...
Дзядзька-лодачнік выдаў дабротныя вёслы.
Плыў я ду́гі, і плыў я ўсё прыц цячэння.
Ну а потым, я скончылісь, спыніўся,
І паклаў на какоры бліскуча-слязільвія вёслы.
Дождж пайшоў. Неба ж ду́гі зъяўлялася
з духам,
Каб наш горад засымлягі памыц і пачысьці.
Я раскрыў над сабой парасонавы купал
І павольна паплыў, толькі ў іншым кірунку.
5.07.1987

Кінадэтэктыў

У тэлевізійнай атмасфэры,
Пазыбгаючы альтэрнатывы,
Кантактуе рэчыва кватэры
З вобразамі кінадэтэктыва.

Поўніца канструкцыя пакою,
Нібы кампазыцыя POP-ART(y),
Рысамі становчага героя,
Сціснутага ў фокусе стандартаў.

У праграмаваныя сустрэчы,
Адназначна, рухаеца злодзея.

Шматсэнсоўна дзейнічае съеды
У трафарэце жанравых паводзін.

Ускладненіца мэтафорычнасць
Графікі на плоскасці экраннай.
Прымтыўна: кволая лягічнасць
Факты выбудоўвае старанна.

Мкнуща зачапіца за сумленне
Дыялётгі на літаратурнай мове.
Бандзюганы ботаюць пі фені.
Прауда заўсягады ў апошнім слове.

04.06.1985 — 06.12.2004

Інструменты

Прываблівае дробная карціна,
Калі шрубоўка, а за ёй пінцэт
Трапляюць на гадзіннікавы съвет —
У мэханізм, дзе луснула спружына.

У арганізм, дзе ціхая гадзіна,
У лябірінт, у нетры, у сакрэт
Кругазверту зорак і плянэт
Заходзяць інструменты агрэсіўна.

1986

Маналёг пацыфіста

Мне млосна ад колькасці розных Багоў,
Падобных да знака дарожнага «STOP».
Мне сумна глядзець на анучы съязгоў,
Пад якім віруе шалёны натоў.

Мне прыкра глядзець на прыгожых дзяячатаў,
Ад якіх патыхае атрутай і злом.
Мне горка глядзець, як чужынскі салдат
П'е нашу ваду, каўтае нагбом.

Мне робіца гідка ад тых дзецику,
Што ньюц, ажно на ваніты бярэ.
Мне сорамна бачыць ланцуг жабракоў,
Што буднай пятлёю вісіць на царкве.

Толькі марна ты клічаш мене на вайну
І дарэмна палахаш чорнай турмой.
Я нікуды ўсё роўна з табой не пайду.
Ты — забойца, мой вораг, і д'ябал з табой.

1994—2004

Забаўкі

Падкладуся да жанчыны,
Абдыму яе за плечы,
Каб драпежнік і злачынна
Пакусаць яе за шыю.
А яна не закры́дуе,
Нечакана пачастуе
Доўгім смачным пачалункам...

18.01.2005

Трываласць падарунку —
вельчыня, адваротна пратарыя-
нальна яго кошту.

Трыномф — пачатак забыніц.

Трэнер па стралбе — адзіны
чалавек, які можа паспрацаць з тро-
нірам па барацьбе.

Туга — няпачысце пічас্লівага
чалавека.

Турма — недахон прасторы, кам-
пенсанаваць ліпкам часу.

Трыўзм — спроба замяніц шлях
развязвіцца асобы шляхам падарож-
жа яца.

Тлеаматар — чалавек, які так
часта глядзіць тэлевізар, што дыкты-
ры яго ўжо пазнаноць.

Творчасць народная — гэта ка-
лі на спясне народу больш, чым у зап-

ЮЛІЯ ДАРАЖЕВІЧ

Лён

Я вярнуўся дадому,
Лёг і моцна заснў;
Мне прысынілася неба
Беларуская льну.

16.02.1984—28.12.2004

Трымценене ў чорным

Ты трымцела, я трымцей.
У трымценіні нашы цэлы
Танчыц у звар'яцельм
Рытме... Пэўна, чорт хацей

Чуць пра наше каханье,
Бачыц нашае трымценінэ,
Шыльнае перапляценінэ
У экзальтаваным стане

Ценяў, рухаў, пасалункаў...
Мы круцілісі ў віхуры,
Вадкасць цяклі па скуры
Завіхурыстым малюнкам.

Так, каханье нам ад чорта
Дадзена на пэўны час;
Незалежны ён ад нас,
Час трымцененя шчыльна-чорны.

28.02.2005

Адліга ў Вільні

Адліга ў Вільні: плавіца, цячэ дарожны,
Блішчаць каменьні ў ўёмна-сінім бруку, ручайны
У хмурна-белым небе крапачкі птушыны
брудных целаў,

01.03.2005

Нібыта мак на пірагу нясьпечаным, яшчэ жывым
і дрогкім,
Карункі плесьні на мурах красуюць, нібы карты
капітанай,
Расхрыстаныя дзецы без пальчатак і біз шапак,
безнагодна

Бягуць па лужынах, пускаюць з пырскай зіхаткі
вееры,
Усё навокал пахне божым скам якажды ўжаданай,

блізкае вясны,
Карчмар съплюшацца памыць вітрину, быццам
не адліга,
А вясна ізоў-наноў у Вільню назадуе завітала.

З маленьких фортак цукць ціліёдай
фальклёрных перагудаў,
Нібыта гудасы зь яўрэйм яшчэ жывуць
у беларускай Вільні.

Так, юдасі з гудасы шчэ граюць на скрыпачках
і дудачках сваіх.

Так, пан Адасі Міцкевіч усё яшчэ чытае Ганыне
«Крымская санты»,
А Юзік Броцкі на маленкай кухні мармыча

нерафторблівія слова.
Юнак Максім, каторы Багдановіч, шукае
безназоўнае каханье.

Па адліжнай Вільні пазія цяча па шчыльной
чырвонай дахоўкі,
Цяча па дужых вежах у завузкі, крывыя,

нашы вулкі.
Смак слоў яўрэйскіх, польскіх, нашых чуваша

у залатым паветры.
У арках праходных двароў сядзяць каты
мурлаты, як буды,

Сядзяць за сантымэтар ад марцаванья
крыпкучага і веснавога.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Мужчыны суцяшаюцца гарэлкай у цемрадзі
паўсусвэрэнных бараў,
Яны на чуюць пах вясны, яны на ведаюць

і пра адліга ў Вільні.

Жанчыны расшпілі верхні гузік на фуртах
і зімовых палітонах.

Наездзілі і настралялі

Беларуская зборная па фрыстайлі вярнулася з чэмпіянату свету па фрыстайлі ў Фінляндыі, прывезшы толькі адзін мэдаль. У арабатыцы бронзавы прызэр Алімгіяды ў Солт-Лійк-Сіці Аляксей Грышын таксама быў трэцім. Зыміер Дащчынскі спыніўся ў кроку ад п'едэсталы — ён чацверты. Жанчынам подыюм так і не пакарыўся. Ала Цупэр заняла пятае месца, Асоль Сльвіец — дзяяць.

На лепшым чынам выступілі беларусы і на апошнім этапе Кубку свету па біятлоне ў Ханты-Мансійску. У наidзелю прайшлі эстафеты-мікст. Наішым трэнэрам праівіць бы мудрасць і выставіў адну, але моцную зборную: дзівье жанчыны, двое мужчыны. Пагатоў ёсьць з каго выбіраць. Але беларусы, як у песні, зляпілі з таго, што было — і выставілі цэлья дзівье каманды. Вынік нулевы. Першая зборная ў складзе Вольгі Назаравай, Алены Зубрылавай, Аляксандра Сымана, Алега Ры-

жанкова заняла 11-е месца, адстаўшы ад пераможцаў — зборнай Расеі — на трэх з паловай хвіліны. Другая зборная — Кацярына Іванова, Людміла Аянанка, Рустам Валіулін, Сяргей Новікаў — прыйшла на фініш 12-і з 22-х каманд.

На турніры ў Ханты-Мансійску паставілена кропка ў бліглінным сэзоне, таму ёсьць што падсумаваць. На дзеяці этапах беларусы заваявалі два залатыя (Аляксандар Сыман, Алены Зубрылава), адзін срэбранны (Алег Рыжанкоў) і піцу бронзавых мэдалёў. Найвышэйшыя вынікі ў жанчын у Зубрылавай — у агульным зааліку Кубку свету яна на сёмым месцы. Летасце было дзяяціяў. У мужчын лепшыя з беларусаў — Алег Рыжанкоў, у якога 25-е месца. А вось Аляксандар Сыман дабіўся найблізшага пагрэсусу: ён узініўся з 59-га на 35-е месца. Колішняя надзея беларусаў — вараг Уладзімер Драчоў — за год апусціўся з 10 на 71-е месца. Хоць бірды і назад у Расею вяртай вэтрана зборнай.

У заліку Кубку нацый (куды сумуюцца ўсе вынікі і індывідуальных і эстафетных гонак), жаночая і мужчынская зборныя на шостым месцы. Пытацься, якое не дае спакоя перад будучымі зімовыми гульнямі: з кім будучы спаборніца беларускія спартніцы? У лютым яким ні слубы, ні жніва, ні касавіцы. Таму калгасынікі тут не дапамога. Магчыма, ёсьць сэнс абівіцы спаборніцтва з камунальнымі службамі. Адна мэдаль роўна тысячы кубамстраў прыбранага снегу.

У мінулую пятніцу адбылося лёсанаванне чвэрціфіналу футбольнае Лігі чэмпіёнаў. Інтыгуе склад адной з параў: «Ювэнтус»—«Ліверпуль». Дваццаць гадоў тому, у 1985 г., фінальны матч між гэтымі дружынамі на бруссельскім стадыёне «Эйзэль» прывёў да адной з найбуйнейшых трагедый у гісторыі сусветнага футболу.

Тры трыбуны стадыёну мелі неадфіційную назыву «скотні двор», бо там былі самыя таніны месцы, і асноўная маса заўзятых

раў там не сядзела, а стаяла. Пакуль на грымнуў гром, нікто не парушыўся пра бяспеку балельшчыкі.

З сорак пяць хвілін да пачатку фіналу на арэне разыгралася трагедыя. Заўзятары «Ліверпулю» пералезлі праз сетку, што раздзяляла трыбуны, і зверху начали цісці на тыфозі «Ювэнтуса». Италянцы, каб унікнучы сутыкнення, кінулісі ўніз, спадзяючыся знайсці выратаванне мячом. Брытанцы сталі біць іх палкамі. Паніка — кожны хаче ўратавацца ад збійца — скончылася кастрофай. Падманулася паліцыйская, якія паліцілы, што заўзятары жадаюць выбегчы на футбольнае поле і пахуцігандіць, і замест таго, каб адкрыць выходы са стадыёну, бліжавалі іх. Уся гэта людзкая маса надавіла на жалезнайя рашоткі, якія ня вытрымалі. У выніку цісканіны загінулі 38 чалавек, некалькі дзясяткатаў было мора пакалечаныя: адарваныя рукі, ногі.

Той матч «Ювэнтус» выйграў

1:0. Было прынята рашэнне не паддавацца эмоцыям і гудзіць, каб не справакаваць яшчэ большых ахвіраў. Па сканчэнні матчу футбалісты турынскага клубу падбеглі да злачнай трыбуны і ўкленчылі. А прэзыдэнт УЭФА Жак Жорж, уручаючы ля растрональні кубак эўрапейскіх чэмпіёнаў, — ні пры якіх сігнаванніў ўжо не вялося — заявіў: «Тое, што здарылася сенцыя ўчэвары, на стане гібелю Кубку эўрапейскіх чэмпіёнаў, але ў любым выпадку футбол падзяліў паразу».

«Ліверпуль» і ангельскі футбол быў жорсткі пакараны. УЭФА прыняла рашэнне адлучыць на шэсць гадоў ангельскія клубы ад эўракубку. Тады праіграілі ўсе. Тая гісторыя наўрад пі паўторыцица. Пасыль трагедыі на «Эйзэлі» кіраўніцтва эўрапейскага футбула абівіцы вайну «стаячым» месцам, цяпер у Эўропе іх амаль няма, дай заходы будзе пакалечаныя: адарваныя рукі, ногі.

Алег Раівец

СЪЦІСЛА

«Прышоў выканануца, апісаў чайнік»

У галоўнага рэдактара найбуйнейшай беларускай спартовай газэты «Прэсебал» Уладзімера Беражкова (на фота) апісалі маёмысьцца. Зроблена гэта «дзеля выканання судовага рашэння» аб спагнанні зъяго 10 млн руб. на карысць міністра фінансаў і кіраўніка Беларускай асацыяцыі

гімнастыкі Мікалая Корбута. Нагадаем, што падставай стаў пазоў міністра фінансаў аб абарэзе гонару й годнасьці, якія змяншчаліся ў нумары за 21 кастрычніка, дзе быў надрукаваны матэрыйял аб стаўні спраўі айчынай спартовай гімнастыцы. Міністар падаў пазоў: спагнаны з газеты 50 млн руб., а з Беражкова і аўтара артыкула па 10 млн. Пазней сумы былі

скарэставаны: з газеты патрабавалася 30 млн, з рэдактара — 10 млн. З сакавіка УП «Прэсебол-плюс» пералічыла сп. Корбуту 30 млн. рублёў. Грошы сабралі за кошт падпіскі на сакавік — чэрвень. У той жа дзень У.Беражкову пералічыў паштовым пераказам — 120 тыс. руб. «Болей у мене не было», — заяўіў галоўны рэдактар у інтэрвю БелаПАН. 11 сакавіка да

Беражкова прыйшоў судовы выканануца і апісаў чайнік, пральную машыну, кухонны гарнітур, шафу, пыласос, кацінку. Аднак згодна з законадаўствам ня можа быць апісаны больш за 50% сумесна нажытай маёмысьці, таму жонка рэдактара звязрнулася ў суд з пазовам аб выключэнні з волісці маёмысьці. Тым часам 21 сакавіка скончыўся трохмесячны

тэрмін, паводле якога Мінінфармациі мог прымяніць санкцыі да газеты — пасля вынісення цягам году другога папярэджання. Пакуль усё ціха.

Байдачны назваў склад

Галоўны трэнэр футбольнага зборнага Беларусі Анатоль Байдачны назваў склад нацыянальнай дружыны на адборачны матч чэмпіянату свету 2006 супраць Славеніі, што мае адбыцца 30 сакавіка. На збор выслікі 22 футbalісты.

Галісізры: Хамутоўскі («Сыція», Бухарэст), Жайнов (ФК «Масква»), Сулім (МТЗ-РППА, Менск).

Абаронцы: Амельянчук, Гурэнка (абодва — «Лякаматыў», Масква), Лаўрык («Амкар», Перм), Астроўскі («Арснал», Кіеў), Чаладзінскі («Мэталорг», Запарожжа), Кірэльчык («Крыўбас», Крыўы Рог), Тарлоўскі («Факель», Варонеж).

Паўабаронцы: Бялькевіч («Дынама», Кіеў), Аляксандар Глеб («Штутгарт»), Вічаслаў Глеб («Грасхопэр», Цюрых), Кульчицкі («Шынік», Яраслаўль), Рамашчанка («Дынама», Масква), Коўба («Крылы Саветаў», Самара), Калачук («Хімік»), Хацкевіч («Вэнта», Вэнтспілс), Сашацка («Тарпэда», Жодзіна).

Форварды: Кутузав («Сампдорія», Генуя), Булыга («Крылы Саветаў»), Ковель («Дынама», Менск).

Ваўчкоў перамог у Босніі

Другая ракетка Беларусі Уладзімер Ваўчкоў выйграў на мінулым тýдні тэнісны турнір у Босніі-Герцагавіне (прызыв фонд — \$25 тыс.). Ваўчкоў пасыядлодуна перамог немца Ларса Юбэзія, італіянца Андрэя Стапіні, чэха Томаша Цакля, швайцарца Джорджа Бастія. А ў фінале — славака Міхала Мэрицінка. Перамога дала маёмысьць беларусу ўзініца на 28 радкоў у рэйтингу, што налічваеца Асацыяцыя тэнісистаў-прафэсіяналу па выніках апошніх 52 тýдняў.

«Юнацтва» ў фінале

У панядзелак вызначыўся першы фіналіст Адкрытага чэмпіянату Беларусі па хакеі з шайбай. Ім стаў мінлагодні чэмпіён краіны менская «Юнацтва» (галоўны трэнэр — М.Захараў). Менчукі ў чатырох матчах перамаглі магілёўскую «Хімваланку». Другі фіналіст вызначыўся ў матчы «Керамін» (Менск) — «Сокал» (Кіеў). Фіналы пачнунца 30 сакавіка.

AP

Беларускія інтэрнэт-крамы

«UltraPrice»

Камптары і лічбавая тэхніка, ноутбуки і аксесуары са складу ў Менску, DVD-, mp3-, флаш-плееры, хатнія кінатэатры. Шырокі выбор кампектавальных.

www.ultra-price.by, www.ultra-price.com

«24 гадзіны»

Аўдыётэхніка, відэатэхніка, бытавая тэхніка, электронная записіныя книгі, абаргавальнікі, пральныя машыны, ноутбуки, GSM-телефонія, радыётэлефонія, факсы, халадзільнікі, фотапарата. Інфармация пра сэрыйныя цэнтры.

www.24-shop.by

«Sotovik.by»

Мабільныя телефоны «Матарола», «Самсунг», «Нокія», «Сімэнс», «Соні-Эріксон», «Панасонік» і інш. Абмен стыхаў телефона на новыя.

www.sotovik.by

«Shop.mobitech.info»

Сотовыя телефоны GSM і аксесуары, КПК, ноутбуки. Вялікі выбор па пінаках цэнтрах. Аналіз-заказ, падключычныя і абслуговываніе. Навіны і гляяд навіак, карысная інфармация па мабільных тэхналогіях.

www.shop.mobitech.info

«Аўтакрама «Autoshop.by»

Аўтамабільная крама «Autoshop.by». Аўтамабіль розных тыпаў як новыя, так і патриманыя.

www.autoshop.by

«АЎТАweb — больш за мінімум аутамабілю»

Продаж і пакупка аўто: некалькі дзесятак тысяч штодня аўтамабільных аўт-яў на Pacei і Беларус + больш за

мільён аўт-яў з Германіі. Супэррассылка фатаграфіямі.

www.avtoweb.com

«Мабільныя тэлефоны GSM на «Mobilnika.net»

Апісаныне, тэхнічныя характеристыкі, абмен, продаж, ужываныя тэлефоны, форум.

www.mobilnika.net

«Лічбавы сьвет»

Інтэрнэт-крама «Лічбавы сьвет» працуе: тэлевізоры, відеа, аудыё, hi-fi-камплекты, бытавая тэхніка, кандызыянія. Карысныя парады па выбары тэхнікі, сэрыйныя цэнтры.

www.sldigital.shop.buy

«ITMarket.by — выгодныя тэчныя, выгодныя сэрвіс

Інтэрнэт-крама па продажы ноутбукаў «MaxSelect» і аксесуараў да іх, камптараў, кампектавальных, парсыфэры.

www.itmarket.buy

«Самая вялікая інтэрнэт-крама ў Менску»

Аўдыётэхніка, відэатэхніка, бытавая тэхніка, пральныя машыны, ноутбуки, GSM-телефонія, радыётэлефонія, телефоны, факсы, лядоўні, фотапарата, інізіаторы, паветраачышчальнікі.

<http://shop-by.com>

«Тэлефоніі і радыётэлефоніі, спартыўныя трэнажэры»

Шырокі асартымент тэлефонуаў: «Панасонік», «Сыманс», «Джэнэрал Электроп», «Санбэ», «Сэнса». Лічбавыя бесправадныя телефоніі «DECt», радыётэлефоніі далёкага радыёсусю дзесянія, тэлефоніі з АВН і аўтаадказчыкам.

www.global.shop.buy

«Тэхніка для дому»

Інтэрнэт-крама бытавой тэхнікі. Шырокі выбор пральныя машыны розных тыпаў і вытворцаў.

<http://www.dlyadoma.com>

Падрабязнае апісаныне мадэліяў, тэхнічныя характеристыкі, фота. Паўтрапасфайснае спартыўнае абсталяванье «Ерк» (Канада).

<http://aleste.narod.ru>

«Chip.shop.by»

«Свет тэхнікі» — бытавая, аудыё-, відэатэхніка, камптары і кампектавальныя, воданаглавальнікі, электрагенэратары, кішэнныя камптары многія іншыя.

<http://chip.shop.buy>

«Сэкс.бү» — беларускі сексшоп-анлайн.

Толькі найлепшыя цакі для інтыму. Велізарны выбор якансіх інтымных цакаў па даступных цінах.

Аналіз-кансультант.

www.ceck.cy

«Minsk.shop.buy»

Інтэрнэт-крама «Minsk.shop.buy» спацыялізуецца на продажы бытавой тэхнікі, аудыё- і відэатэхнікі, камптарных прылад і аргтэхнікі, мілі, парфумы, сродкі связі. Камісіяна. Сэрыйныя цэнтры.

<http://www.minsk.shop.buy>

«Глябальны гандлёвы цэнтар»

Аўтамабілі, шыны, аудыё, відеа, бытавая электроніка, посуд, інтар'ер, лампы, сцяняцькі, лістартары, фінансовая тэхніка, дэйзічныя тавары, цакі, канцтавары, избія, спорттавары, кветкі, расылкі, фотатавары, телефонія, сродкі связі.

<http://www.global.shop.buy>

«Адказ»

Інтэрнэт-крама бытавой тэхнікі. Шырокі выбор пральныя машыны розных тыпаў і вытворцаў.

<http://www.adzak.com>

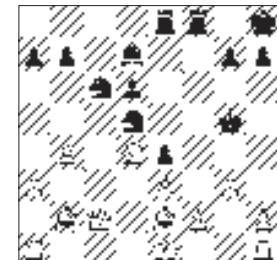
«Адказ на задачу»

Інтэрнэт-крама бытавой тэхнікі. Шырокі выбор пральныя машыны розных тыпаў і вытворцаў.

<http://www.adzak-na-zadchu.com>

КАІСА

Gloria victis

Тыдзень таму, 16 сакавіка, завяршилася першынство краіны па шахматах сярод мужчын. Трынадцать туроў аказаліся нешчасливымі для чэмпіёна краіны-2004: ён прайграў усе, што можна. Пасля аднайнеры перамогі над Віктарам Купрійчыкам майстэр Андрэй Малюп, паводле трапной заўгаты на беларускім шахматным сайце, зъдзеішніу «занадта дутою ракіроўку» — адзіннадцать параз запар, на мінін сэнсайдын, чым лешні ўзял. Экс-чэмпіён, які рангоўна «страпаў форму» (а частку партыі гуляў хворым), мосці крытыкаваў кулоарах, але паспрабаваў бы хто паўтарыцца яго поспех 2004 году...

Галоўны судзьдзя турніру Абрам Ройзман адзначыў, што першынство краіны вышыдзе беспредзентна мосціа: шэсьць грос-майстры, чатыры міжнародныя майстры. Сам ён, чэмпіён БССР 1966 г., у тыхіх ніколе не гуляў. Сапраўды, сёлета ў вялікай залі Палаца шахмат і шашак прызымліўся знакаміты «грос» Андрэй Кавалёў, Аляксей Фёдараў. Апошні ў сарадзінне турніру дагэтуль копішыцца чэмпіён савету сярод паддэктуй, міжнародная майстра Юр'я Ціханава, які бліскучча старгаваў і ўрэшце выканаліў норму першага гросмайстарскага балу (9,5 пункта). 33-гадовы магілёвец Фёдараў, восеньню пазбаўлены дзяржайчай стыпэндыі за нібыта «неспартыўныя паводзіны» на Шахматнай ампіядзе, у вырашальнай партыі чорнымі пемрагом Андрэя Жыгалку і ў трэці раз стаў чэмпіёнам краіны. Усяго ён набраў 10 пунктў. Юры Ціханава

наў, які ў апошнім туры паспяшаўся згадзіцца на начыні, заняў другое месца. Ён, як і новы чэмпіён, не прайграў ніводнай партыі і кака, што вельмі стаміўся.

А тым часам Гары Каспараў, атрымаўшы перамогу на супутнічырывах у Лінарэсе, авбясыцьці аб съходзе з кільсцічных шахматаў. Тлумадчыці свой крок непараўнаныем з функцыянерамі ФІДЭ, аднак сапраўдныя прычыны глыбейныя. Так ці іншай, менчукі Сяргею Азараву на Алімпіядзе ў Гішпаніі выпаў выключны гонар адным з апошніх сам-насам пазамагаца з тытанам сусветнай шахматнай думкі. У сёлетнім чэмпіянаце Беларусі 22-гадовы гросмайстар Азарашаў заваяваў «бронзу» — не бліскучы, але годны вынік.

ВР

ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

Хады, якія паступілі ад чытагочаю, выявіліся на рэдкісці разнастайнымі: 10... ed, 10... ed, 10... Fe7, 10... Kf8?! (прывяло б да страты пешкі e5). Большасць у адзін голас піерам ход 10... e5-e4. Гросмайстар адступіў 11. Kf3-d2. Рубікон піройдзены: пешка e4 турбую белых, але мае патрабу ў абароне... Чакае чытагочы варыянту да паня-дзелка. 20:00. E-mail: nn@promedia.by («Кайса»), SMS: 754-04-53. Http://bychess.narod.ru.

Адказ

«Стрыптызэркі».

ЗША, 1995, рэж. Пол Вэрховэн.

Драма.

Вэрховэнавы «Стрыптызэркі» — гэта ўзорны вытворцы кінараман, з ударнай працай, інтыгамі, сацыялістычнымі (камп'ялістычнымі!) спаборніцтвам — 1 цынічным фіналам, які для Галівуду (і сацрэалізму). Галіндзец Вэрховэн выдатна адчувае таталітарныя жанры і скарыстоўвае іх там, дзе ніхто гэтага не чакае.

Жанчыны ў карціне — актыўныя стваральніцы зла, але ў адной зь першых роляў Джона Траволты знайшлося месяца.

Фільм упадаўны на ягоным складаным экранізмі, выкарыстоўвае сцэны з амэрыканскай мэры. Рэжысэр вяртае да выхурова-ураганнай стылістыкі сваіх раніх фільмаў і правакуе да апошніяга кадру. Амэрыканцы былі пакрыўджаныя да глыбін душы.

Карціна дэманстравала-ся ў «Кінафармаце 4x4».

Карціна авабязковая варта глядзець камуністам, анархістам і кіраўнікам буйных прадпрыемстваў.

Карціну авабязковая варта глядзець камуністам, анархістам і кіраўнікам буйных прадпрыемстваў.

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

СТВ. 0.20

«Новая казкі братоў Грым».

Нідарланды, 2003, рэж.

Алекс ван Вармэрдам.

Чорная арт-хаўсная казка для дарослых.

Вармэрдамавы Гензэль і Грэцэль — палацаваспэльі і сучасныя брат і сястра з разумамі малых дзетак (што не перашкоджае ім займаць сэксам напраў і налева). Галодны і злы бацька пакідае дзетак у лесе — і яны мусць звязаць сярэдку дарогу да свайго гішпанскага дзядзькі.

Гішпанія ў карціне — гэта асобны комплекс: зядлівы інтэр'еры палаца, фадэрэйсці, настурмарты. Ёсьць забіты ў салуне нигодзін, выразаны нарык, лесьнічыха-німфаманія і зведзеныяўскі сабачка.

Фільм працягты чорным і вельмі адмысловым гумарам.

Карціна дэманстравала-ся ў «Кінафармаце 4x4».

Нідзеля, 27 сакавіка

«Лад», 12.05

«Прыгодаў Бураціна».

Беларусь, 1975, рэж.

Леанід Нячаев.

Музычная казка.

Культавае кіно, якое не

патрабуе камэнтароў. Зъдзіцца смелькасць кіраўніцтва каналу, якое пасставіла фільм у этар, нягледзячы на сумнёўныя песенкі і падрывы на характар.

БР

БТ, 22.05

«Расплюшыя свае вочы».

Гішпанія—Францыя—Італія, 1997, рэж.

Александра Амэнабар.

Трылер-трызьненскі.

Сэзар, пекны і багаты хлопец, адбівае дзяўчыну ў свайго сябра. У пакаранніе атрымлівае аўтакатастрофу і знявічаныя твар. Але адначасова застасця малядым і прыгожым. Што праіду і што рэалызісць?

І ці на ёсьць ўсё трэзьненіем замарожанай і соннай свідомасці?

Фільм параўнóвалі з «Пакоем доктара Калігара» і «Экзистэнцыяй», называлі «найболышым раздумліві-правакацыйным трэлерам апошніх гадоў».

Александра Амэнабар атрымліў Гран-пры на Такійскім МКФ і адмысловую прэмію Бэрлінскага кінафесту.

Спрытныя амэрыканцы зрабілі рымэйк Амэнабаравай карціны пад называй «Ванільнае неба».

Андрэй Расінскі

БНР – гэта кул

Тэлеграма кайзэру, тэлеграмы Леніну і іншыя артэфакты беларускай гісторыі на алоўку ў фэльетаніста Лёліка Ушкіна.

Правядзіце псыхалагічны тэст — паспрабуйце з ходу прыгадаць пісьмем асцыденты, звязаныя з угодкамі БНР. Мяркую, што ваша падсвідомасць вывергне вонкі наступныя слоўныя паток: «разгон», «арышт», «сход», «наркамат», «грамадзянская вайна» і, натуральна, «тэлеграф».

Сталым атрыбутам бээнраўскага міту з'яўляецца дэлпша, якую ўрад маладой рэспублікі адбіў кіраўніцтву Нямеччыны ўсё або Яго Імпэратарскай Вілакаскай кайзера Вільгельма II. У яе тэксцце ананімны сынчрайтэр сакратарыту БНР пасыля рэвэрсанам на адрес нямецкага боку прапанаваў уключыць Беларусь у сферу ўплыву Германіі.

Ці ведаў клерк, запаўняючы на пошце

тэлеграфныя блінкі, што яго рукой водзіць сама гісторыя? Праз некалькі гадоў тэлеграма кайзэру стала галоўным рэчдокам у працэсе стагоддзя «БССР супраць БНР».

Кожны савецкі Герадот, намагаючыся даць як мага большага выспытка нацыяналістам, абавязковая смакаваў тэлеграма, выводзячыя марал: лідары БНР — палітычныя трансвестыты. Як яшчэ называць людзей, якія, гучна прадэкліраваўшы незалежнасць, амаль адразу гатоўыя як спікнучы? Прыймі не каму-небудзь, а Вільгельму Гагенцолерну.

Пасыля абвяшчэння незалежнасці высьветлілася, што аргументацыя прыхільнікаў БССР страшна кульга.

Па-першае, Гагенцолерн не такі ўжо і Навухаданосар. Аналігічныя па сэнсе ал-

расы, дасланыя Вільгельму літоўскай Тарыбай і украінскай Радай, мелі плён. Абездзе краіны былі афіцыйна прызнаны.

Па-другое, калі стаць на пазыцыю сымпатыкай БССР (тэлеграма кайзэру — бяка), то пазытывам лягчына было бы лічыць аналагічную тэлеграму, але дасланую на адрас Москвы. Паспрабуем уявіць, што маглі адпісаць бээнраўшчыны Леніну, напрыклад, да яго дня нараджэння 22 красавіка 1918 г.

«Шаноўны Уладзімер Ільліч! Віншчум вас з днём нараджэння. Мы хачэлі б, каб Беларусь увайшла ў сферу ўплыву Савецкай Рэспублікі, хадзіла для эгата вам прыдзечца парушыць міжнародныя абавязкаўствы (Берасцейскі мір) і развязаць з неміцамі вайну. Чакаем у Менску на святыне Перамогі. Сікрмунт, Варонка і іншыя сябры Рады БНР».

Якую рэакцыю магла выклікаць у Леніна такога кшталту цыдулка? Толькі

адну. «Так, — падумаў бы правадыр пралетарыту, — а Дзяржынскі кажа, што ў Беларусі трава бяспонт. Бач ты, як хлопцу ракумарыла».

Аднака відачовы крыгіс савецкай трактоўкі дурной тэлеграмы яшчэ нічога ня значыць. Хочам мы ці не, дзікуючы раскрытым тэлеграмам кайзэру стала самым славутым артэфактам беларускай эпістолярнай думкі. Ігнараваць гэта немагчыма. Наадварот, трэба шукаць новы постмадэрнісцкі падыход.

Напрыклад, яшчэ раз прыгледзешыся да тэксты пасланыя кайзэру, можна заўважыць, што яно вельмі нагадвае звычайні спам накшталт рэкламы «Віягры». Эта ж цэлы пласт сучаснай віртуальнай прасторы!

Выходзіць, бацькі-заснавальнікі БНР ня толькі адраджэнцы незалежнасці, але яшчэ і вынаходнікі спаму. БНР — гэта куп!

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Ларыс Ш. з Магілёва. Вашу інформацію на тэму стаційскіх рэпресій атрымала. Спадзяёмся сёлета надрукаваць у нашай рубрыцы «Жывыя гісторыі» новыя ўспаміны людзей, якія перажылі тэя часы.

В. С. з Менску. Такія лісты Лукашэнку троба дасыльваць найнеры адрасату, хоць ён, вядома, на іх не адказвае. Карысна таксама дасыльваць канкрэтныя, не ананімныя запыты ў аднадворных інстынцыі па тым ці іншым пытанні. Каму-каму, а на Вам, бытому партызану, баяцца рэпресіі. Ніяк сюсю друкаваць у газэце старавіны — пра нівальнікія перадыбараўнія абліччы, пра імкненія да пажыццяўца працы дынтынца, пра забарону Літэа і ЭГУ, пра зынкіненія праціўнікаў, а там бозы пацтвараць спалабудзіці з прафесійнага спалабуда. Марнаваць энэргію на такія лісты ў «НН» — толькі сябе ятрыбы. Ці ж супраўды апопінія незалежных выданій пакіннулі жывымі, каб яны пару ў сістоткі пераводзілі? Атрымаль дзеўсны адказ на свае пытанні Вы можаце толькі праз максималны ўздел у палітычным, вулічным змаганні, з усімі мэханізмамі і мэтадамі, якія яны выкарстоўваць. Перадайце кавалак сала збураўцам у знак салідарнасці. А мы, калі хочане, перашлем гэты ліст у Адміністрацію прэзідэнта.

С. С. з Менску. Такія лісты супраць Казульнія ня могуць друкавацца ананімна.

Эдуарду Х. з Бабруйску. Мойнава заувагі ўлічым (тэя з іх, якія адпавядакі змоўным законам і клясычнаму правапісу).

Наша Ніва

н е з л е ж н а я г а з е т а

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Наша Ніва»:
З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А. Лукшевіч,
У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Баканская

галоўны рэдактар Андрэй Даўнко

Фотарэдактар Арцём Ліва

карэктарка Настасія Машыш

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

тэхнічны рэдактар Андрэй Чык

мастакі рэдактар Сяргей Харэскі

выдавец і заснавальнік Фонд выдання газеты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСУ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

НАША НІВА. Спасылка на «Наша Ніва» абавязковая. 12 палос форматам А2, 6 друк. арк. Друкунага РУП «Выдавецтва Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скаріны, 79. Радзікі не нісе адказы на змест рэкламных абліччы. Кошт свабодны. Пасьведчаныя пра регистрацыю перыядычнай выдачы №591 ад 4 ліпеня 2002 г., выдаражанне Міністэрствам інфарматыкі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: Менск, вул. Калектарная, 20а, 2а/R-301521200012 ў МГДАА «Белінвестбанку». Менск, код 764.

Наклад 3528. Газета выдаешца 48 разоў на год.
Нумар падписаны ў друк. 21.30 23.03.2005.
Замова № 1643.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

ЯК КАЗУЛІН спыніў проціправную дзеянасць апэратора спэцслужбы. Старонка 5.

ПРЫВАТНЫ АБВЕСТКІ

ВІТАНІНІ

Шчыра віншую свайго сябра Аўгена Маркоўскага, якому 25 сакавіка спыніліся 20 гадоў! Зычы заўсёды мець Гонар і Годнасць. Зымішер Цэрзанец!

Віншую радыкую майст самай любімай газеты «Наша Ніва» з нашым Нацыянальным съюзом 25 Сакавіка. Жыве вольна і незалежна Беларусь! Чытан

Беларусь, сяяткую дзень Волі! Не было бы 25 Сакавіка, не было бы Беларусі! Не было бы Беларусь, не было бы ўрада! Дзед Талаш

Радыкую івесціся, панстэр Беларусь! З на-

даходамімі световых Велікодных дзён Вас!

Рыгоравіч

Вітаю ўсіх аматараў тэатру ды іншую са

Съюзом 27 сакавіка — ДНЕН ТЭАТРУ!!!

Пасынеках, паважаныя калегі ды аматараў!!!

СПАЧУВАНЬНЕ

Шчыра спачуваем Андрэю Лапшэнчу, якіянын сям'і з нагоды вялікага гора — заў-
частасн съмерці Маці. Вечная пам'ять. Си-
бірі і калегі

КАНТАКТЫ

Дашлю вывіялы герба Пагонія. Замовы да-
сацца на e-mail: pahonia1434@utb.tu

Прадам сарыю паштовых марак Беларус-
кай Народнай Рэспублікі. Даведкі пра т.:

Запрашаем у падарожжа

27 сакавіка (нядзеля)

Менск—Шчорсы—
Усельоб—Восава—Райца—
Варонча—Сталовічы—
Ішкандзь—Менск. 21 000

3 красавіка (нядзеля):

Гарадзёц—Лужкі—
Германавічы—Мёры—
Камяньпольле—
Дзедзіна—Ідолта—
Лявонпаль. 22 000

16—17 красавіка

Вільня—Трокі—

Меднікі

35 зўр. (уваходзіць віза,
страхоўка, праезд, жылто,
съянданак)

T. 279-05-85; 232-54-58;

622-57-20 (Зыміцер)

264-12-38; 776-24-35 (Па-
вал)

ПРАЦА

Якасна выканана пісмовыя работы па бе-
ларускай гісторыі, літаратуры і мове.
Звяртніца загадзя пасяля 17.00. Т.: 235-
18-72. Йоры

Для журналіста патрабуецца супра-
цоўнік, які можа дамагчы з пошуку
інформацыі па гісторыі Беларусі XX ст. Раз-
мова із землемераўца пад падрыхтам па напісаныя
кнігі. Ваша працаваныя даследаваніе на e-
mail: diy@utb.tu або Т.: 311-17-72

